

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2024

Kateřina Senková

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra Sociologie

Sociální konstrukce maskulinity a její dopad na mladé muže

Bakalářská práce

Autorka: Kateřina Senková

Studijní program: B0314A250008 Sociologie

Forma studia: prezenční

Vedoucí práce: Mgr. Nina Andrš Fárová, Ph.D.

Hradec Králové, 2024

Zadání bakalářské práce

Autor: Kateřina Senková

Studium: F21BP0114

Studijní program: B0314A250008 Sociologie

Studijní obor:

Název bakalářské práce: Sociální konstrukce maskulinity a její dopad na mladé muže

Název bakalářské práce AJ: The Social Construct of Masculinity and its impact on Young Men

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Tato bakalářská práce se bude zabývat problematikou maskulinity a společenskými očekáváními s ní spojených z pohledu mužů ve věku 20 - 25 let. Cílem této práce bude odhalit, jakým společenským očekáváním a tlakům jsou dnešní mladí muži vystaveni.

Bakalářská práce bude koncipována kvalitativně, tedy jako vyhodnocení informací získaných z polostrukturovaných rozhovorů s respondenty. Rozhovory se budou zaměřovat především na jejich představy o maskulinitě samotné, jak ji vnímají a co si pod tímto pojmem představují, a jaký význam maskulinitě přikládají.

Práce bude pracovat s koncepty genderu a hegemonní a toxické maskulinity. Bude se také věnovat způsobům, jakým dnes sociální sítě a společnost maskulinitu prezentují a konstruuji.

- Badinter, Élisabeth. 2005. XY: O mužské identitě. Praha: Paseka.
- Bly, R., J. Železný. 1999. Kniha o mužích. Praha: Argo.
- Carrigan, T., B. Connel, J. Lee. 1985. "Toward a New Sociology of Masculinity" *Theory and society*. 5 (14): 551-604. Macquarie university: Springer.

[https://www.jstor.org/stable/657315?searchText=\(\(masculinity\)%20AND%20\(expectation\)\)%20AND%20\(society\)\)%20AND%20la%3A\(eng%20OR%20en\)%20AND%20discipline%20OR%20sociology-discipline\)&searchUri=%2Faction%2FdoAdvancedSearch%3Fgroup%3Dnone%26q0%3Dmasculinity%26q1%3Dsex%26q2%3Ddiscipline%3Don%26dc.sociology-discipline%3Don&ab_segments=0%2FASYC-6744_basic_search%2Fcontrol&refreqid=fastly-default%3A80ec01ad49e6b7648981c3b8b5d6ed86](https://www.jstor.org/stable/657315?searchText=((masculinity)%20AND%20(expectation))%20AND%20(society))%20AND%20la%3A(eng%20OR%20en)%20AND%20discipline%20OR%20sociology-discipline)&searchUri=%2Faction%2FdoAdvancedSearch%3Fgroup%3Dnone%26q0%3Dmasculinity%26q1%3Dsex%26q2%3Ddiscipline%3Don%26dc.sociology-discipline%3Don&ab_segments=0%2FASYC-6744_basic_search%2Fcontrol&refreqid=fastly-default%3A80ec01ad49e6b7648981c3b8b5d6ed86)

- Horlacher, Stefan. 2015. *Configuring Masculinity in Theory and Literary Practice*. Leiden: Brill.

<https://www.jstor.org/stable/10.1163/j.ctv2gjwt1m>

- Komárek, Stanislav. 2012. *Muž jako evoluční inovace: eseje o maskulinitě, její etologii, životních strategiích a proměnách*. Praha: Academia.
- Peltola, M., A. Phoenix. 2022. *Nuancing Young Masculinities: Helsinki Boys' Intersectional Relationships in New Times*. Helsinki: Helsinki University Press.

https://www.jstor.org/stable/j.ctv2gmhvk.6?searchText=&searchUri=%2Faction%2FdoAdvancedSearch%3Fgroup%3Dnone%26q0%3Dmasculinity%26q1%3Ddiscipline%3Don%26dc.genderstudies-discipline%3Don%26dc.sociology-discipline%3Don&ab_segments=0%2FASYC-6744_basic_search%2Fcontrol%2Cfe-placement-accordion&searchKey=&refreqid=fastly-default%3A56489100dbb3ea5d882ce7ab19ef66d4

- Schrock, D., M. Schwalbe. 2009. "Men, Masculinity, and Manhood Acts" *Annual Review of Sociology*. (35). 77-295.

https://www.jstor.org/stable/27800079?searchText=&searchUri=%2Faction%2FdoAdvancedSearch%3Fgroup%3Dnone%26q0%3Dmasculinity%26q1%3Ddiscipline%3Don%26dc.genderstudies-discipline%3Don%26dc.sociology-discipline%3Don&ab_segments=0%2FASYC-6744_basic_search%2Fcontrol%2Cfe-placement-accordion&searchKey=&refreqid=fastly-default%3A56489100dbb3ea5d882ce7ab19ef66d4

- Whitehead, Stephen. 2002. *Men and masculinities: key themes and new directions*. Malden, MA: Polity Press.

Zadávací pracoviště: Katedra sociologie,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Nina Andrš Fárová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 19.4.2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucí bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne ...

Kateřina Senková

Poděkování

Ráda bych poděkovala své vedoucí práce Mgr. Nině Andrš Fárové, Ph.D. za odbornou pomoc, podporu a ochotu při vedení této práce. Dále děkuji za podporu své rodině a neposledně děkuji všem respondentům, kteří byli ochotni vést se mnou rozhovory.

Anotace

Senková, K. 2024. *Konstrukce maskulinity a její vliv na mladé muže*. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 46 s. Bakalářská práce.

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou maskulinity a společenským očekáváním s ní spojeným z pohledu mužů ve věku 20–27 let. Cílem práce je odhalit, jakým společenským očekáváním a tlakům jsou dnešní mladí muži vystaveni.

Práce se zabývá s koncepty genderu, genderové identity, genderového řádu. Dále s pojmy maskulinity, hegemonní maskulinity, sociální a genderovou rolí, sociální konstrukcí maskulinity a rolí mladých mužů v současnosti.

Bakalářská práce je koncipována kvalitativně, tedy jako vyhodnocení informací získaných z polostrukturovaných rozhovorů s respondenty. Rozhovory se zaměřují především na představy respondentů o maskulinitě, jak maskulinitu vnímají a jaký význam maskulinitě přiřkládají.

Klíčová slova: mladí muži, maskulinita, mužství, toxická maskulinita, hegemonní maskulinita, pohlaví, gender, sociální konstrukt, genderová identita, sociální role, společenské očekávání

Annotation

Senková, K. 2024. *The Social Construct of Masculinity and its Impact on Young Men*. Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 46 pp. Bachelor Thesis.

This thesis is focused on the social expectations and struggles of young men in the age of 20–27. Its aim is to discover the subjective opinion of young men and the pressure they are experiencing from society and the public eye. Additionally also the pursuit of a better understanding of the men's perspective about masculinity and what it means to be a man. The methodology used to conceive this thesis is qualitative research, in the form of interviews with young male respondents. Respondents were asked about their upbringing, their current life situation and their future plans but also about masculinity itself and the value it holds in their life.

The thesis works with terms like gender, gender roles and gender order, also masculinity, the social construction of masculinity and hegemonic masculinity. It is a qualitative work, analyzing interviews with young men about their view on masculinity and the value it has for them and what being a man in this day and time means for them.

Key words: young men, masculinity, manhood, hegemonic masculinity, young masculinities, gender, social construct, gender identity, social role, gender role, societal expectations

Obsah

ÚVOD	9
Cíl práce.....	10
Informace a zhodnocení použitých zdrojů.....	10
TEORETICKÁ ČÁST	11
Co je gender?	11
Gender versus pohlaví.....	12
Sociální a genderová role	13
Genderový řád	15
Genderová identita.....	16
Mužství a maskulinita	17
Maskulinita vs. femininita.....	19
Maskulinní identita a genderová výchova.....	20
Maskulinita a její vývoj v čase	22
Konstrukce maskulinity	24
Hegemonní maskulinita	25
Hybridní maskulinita	27
Inkluzivní maskulinita.....	28
Role mladých mužů v současnosti	28
Sociální sítě	31
METODOLOGICKÁ ČÁST.....	33
Představení výzkumu.....	33
Metodologie výzkumu	33
Etika výzkumu	33
Průběh výzkumu.....	34
PRAKTICKÁ ČÁST.....	36
Charakteristika výzkumného vzorku.....	36

Analýza dat	36
Společenské předsudky a jejich vliv na mladé muže.....	36
Co se od mladých mužů očekává, jejich současná role a výzvy	39
Mužství, maskulinita a „být mužem“	41
Vliv rodiny a výchovy na mladé muže a jejich maskulinitu	43
Vliv sociálních sítí na mladé muže a jejich maskulinitu.....	44
Maskulinní osobnostní rysy a chování.....	45
Toxická maskulinita.....	46
Proměna společnosti a jejích nároků na mladé muže	48
Shrnutí	49
ZÁVĚR	50
LITERATURA	52
PŘÍLOHY.....	55

ÚVOD

V posledních letech je možné si všimnout proměn, které se ve sféře genderové identity odehrávají. Genderová identita tvoří velkou část celkové identity lidí jako sociálních jedinců a je tedy důležité sledovat, jak se proměňuje a do jaké míry ovlivňuje nejen jedince, ale i fungování společnosti. S genderovou identitou je spojená genderová role, tedy to, jaké chování je jedinci, na základě jeho genderu, připsáno a je od něj očekáváno. Práce se snaží popsat, jaký tlak cítí mladí muži od společnosti, aby splňovali společenské očekávání s genderovou, mužskou rolí a jak je jejich genderová role ovlivňuje. Práce se zabývá maskulinitou mladých mužů v současnosti, tedy osob, kteří se identifikují jako muži a zároveň mají i mužské pohlavní znaky.

Hlavním motivem ke zpracování tohoto tématu bakalářské práce byl vlastní zájem lépe porozumět mladým mužům, maskulinitě a mužům obecně a touha poukázat na to, že muži se setkávají se stereotypy a společenským očekáváním. Mým východiskem pro tuto práci je fakt, že uspořádání naší společnosti bylo a stále je patriarchální, tedy že společnost stále znevýhodňuje ženy a minoritní skupiny a zároveň prosazuje muže, mužské aktivity a prožívání. I přes to všechno, muži na individuální úrovni mohou být často také znevýhodňováni a ve střetu s tím, co od nich společnost očekává.

Pokaždé, když jsem před svým blízkým okolím zmínila téma svojí bakalářské práce, dostalo se mi negativní reakce. Některým téma přišlo zbytečné, pro někoho bylo téma přímo nediskutovatelné. Nejvíce mě překvapila reakce jedné vysokoškolsky vzdělané osoby, které se téma jevilo zajímavé jen z toho důvodu, „že by se mělo mužům připomenout, že jsou muži a aby si uvědomili, jak se dříve opravdoví muži chovali.“ Proto doufám, že pokud se dostane práce do rukou někoho takového, poskytne jim alespoň možnost vidět téma z jiného úhlu pohledu nebo třeba povede k zajímavé diskuzi.

Bakalářská práce se skládá ze tří částí. Z teoretické, metodologické a praktické. V teoretické části je dárán důraz na definici maskulinity, genderu, genderové identity a sociální role. Je zde popsána hegemonní maskulinita, role mladých mužů v současnosti a další. Metodologická část popisuje metodologii výzkumu, která je koncipována kvalitativně. Tedy skrze polostrukturované rozhovory s mladými muži ve věku mezi 20 až 27 let. Praktická část se skládá z analýzy již zmíněných rozhovorů s respondenty a vyhodnocení výzkumu.

Cíl práce

Práce si klade za cíl představit problematiku maskulinity mladých mužů v současnosti a popsat, s jakými společenskými očekáváními se mladí muži setkávají a jak jsou ovlivněni svoji genderovou rolí. Dalším cílem je obeznámit čtenáře s dnes již často používanými pojmy jako je gender, pohlaví, maskulinita a femininita, nebo také rozšířit povědomí o této problematice a nabídnout nový úhel pohledu na toto téma.

Informace a zhodnocení použitých zdrojů

Nejpřínosnější literaturou pro tuto bakalářskou práci byla zřejmě literatura od autorky Raewyn Connell, která se věnuje tematice genderu a napsala významné dílo *Masculinities* (1995, 2005), z kterého tato práce mnohé čerpá. V této knize autorka popisuje historii moderního západního zkoumání maskulinity a prezentuje teorii maskulinit, která je zakotvená v sociální teorii genderu, také se například snaží navrhnout strategie pro politiku genderové rovnosti.

Mezi další literaturu, do které také mnohé přispěla Connell je *Handbook of Studies on Men and Masculinities* (2005), která už jak anglický název napovídá, obsahuje mnoho užitečných informací ohledně maskulinit(y) – konstrukce maskulinity, institucionální reprodukce maskulinity apod. a nabízí různé přístupy z různých oborů a disciplín k mužům a jejich identitě. Shrnuje dosavadní poznatky, ale také nabízí pohled na budoucí směřování oborů jako jsou například men's studies (studie mužů).

Užitečným zdrojem byla díla od Jamese W. Messerchmidta nebo Mikea Donaldsona, kteří se zabývají hegemonní maskulinitou, která představuje jakýsi ideál či vzor mužské identity, který staví muže nad ženy nebo nad jiné skupiny mužů.

Mezi další důležité autory patří Eric Anderson, který ve svém díle *Inclusive Masculinity* (2009) představuje teorii inkluzivní maskulinity. Podle něho ve společnosti dochází ke snižování homofobie, což vede k proměně v oblasti maskulinit a vzniku inkluzivní maskulinity.

Všechna použitá literatura se nachází na konci práce, pro níž byla užitá citační norma Sociologického časopisu.

TEORETICKÁ ČÁST

Co je gender?

Dle sociologického slovníku je gender „pojem označující nikoli biologické, ale sociální aspekty pohlaví.“ [Jandourek 2007].

„Gender je odlišení přirozených vlivů pohlaví a sociálních odlišností mezi mužem a ženou. Gender či rod je sociální konstrukcí pohlaví.“ [Fafejta 2004: 29].

Avšak tyto definice pojmu, jakkoliv výstižné, mi osobně nepřijdou jako dostačující pro tuto práci a na vysvětlení toho, co gender doopravdy znamená. Elizabeth Barnes vidí gender jako „sociální systém, který je schopný lidi znevýhodňovat nebo je naopak privilegiovat na základě společenských očekávání toho, jaké sociální role by osoby měly vykonávat na základě jejich (společností vnímaných) sexuálních charakteristik.“ [Barnes 2020: 1]. Což ale neznamená, že Barnes souhlasí s tím, že gender je pouze o viditelných fyzických, sexuálních charakteristikách typických pro jedno či druhé pohlaví.

Ze základu je gender binární, rozlišuje mezi mužem a ženou, ale to nutně nemusí znamenat, že existují pouze dva gendery. Konceptualizace genderu je velmi složitá, hlavně v tom, že některé definice, ať už nevědomky, exkludují některé osoby. Gender není něco pevně daného s čím vcházíme do sociálních interakcí, je to spíše něco, co se během těchto sociálních interakcí formuje [West, Zimmerman 1987].

Mluvíme-li o genderu, jsou zde podle Barnes (2020) dva hlavní způsoby, jakými na gender můžeme pohlížet. První z pohledů je založen na sociálních pozicích (social position accounts), které vysvětlují gender pomocí vnějších faktorů. Gender jedince je dle tohoto úhlu pohledu to, jakým způsobem na jedince reaguje okolí, jak jedince vnímá a chová se k němu. Tedy něco, co je mimo samotného jedince. Sociální pozice jedince jsou častokrát spojovány s materiálním sociálním znevýhodněním nebo zvýhodněním jedinců na základě kolektivních norem a předpokladů o jejich těle a jeho typickým charakteristikám (sexed body). Druhý pohled naopak pracuje s vnitřními faktory, s něčím, co je součástí jedince. To znamená, že náš gender odpovídá tomu, jak se my jako jednotlivci cítíme, jak sami sebe vnímáme a se kterými sociálními skupinami se identifikujeme. Je možné, že náš gender a gender, který nám přiřazuje okolí se mohou odlišovat. A dva lidé stejného pohlaví mohou žít v různých genderech. (např. Sama sebe považují jako ženu, avšak pro okolí nemám charakteristické ženské znaky nebo chování,

a tak mě označí za muže. Nebo mám ženské pohlavní znaky, ale jinak se identifikuji a cítím jako muž atd.) [Barnes 2020].

„Na genderu je podstatné to, že je ho možno coby sociální konstrukt měnit. Není pevný, závazný je pouze na základě sociálních norem. Jde o roli, ke které každý může přidávat vlastní obsah. [...] Je nám vštěpován již od narození a stává se součástí naší identity. Jde o určité sociální ženství a mužství – takto na něj lze nahlížet jako na instituci.“ [Fafejta 2004: 30].

S genderem jsou spojené genderové normy – „standarty a očekávání, které ženy a muži obecně splňují, a to v rozsahu určeném v dané době příslušnou společností, kulturou a společenstvím.“ [European Institute for Gender and Equality 2016].

Některé genderové normy (tedy to co je jaksi „normální“ pro daný gender) mohou být škodlivé, podle Světové zdravotnické organizace jsou to například ty, které jsou spojeny s rigidními představami o maskulinitě, protože mohou propagovat jisté chování nebo životní styl, a tak ublížit na duševním i psychickém zdraví mužů. Například tendence mužů být silní a překonat bolest bez vyhledání (odborné) pomoci, tolerance či reprodukce násilí nebo to může být užívání škodlivých látek jako je alkohol nebo tabák. Genderové normy mohou negativně ovlivnit a ovlivňují nejen muže, ale hlavně ženy a dívky a také osoby s odlišnými genderovými identitami¹.

Gender versus pohlaví

Pro větší srozumitelnost v této práci budu užívat slovo gender ve významu identity jakožto identity sociální a slovo pohlaví ve spojení s biologickými aspekty (v angličtině se jedná o pojem sex). V některé literatuře se občas gender a pohlaví používají jako synonyma.

Světová zdravotnická organizace na svých webových stránkách uvádí informace o genderu a pohlaví (sex) takto: „Gender je spojen s pohlavím, ale zároveň se od sebe pojmy liší. Pohlaví se týká různých biologických a fyziologických charakteristik žen, mužů a intersexuálních osob, jako jsou chromozomy, hormony a reprodukční orgány. Gender a pohlaví jsou blízké genderové identitě, ale liší se od ní. Genderová identita se vztahuje k hluboce pociťovanému, vnitřnímu a individuálnímu prožívání pohlaví, které může a nemusí být to pohlaví, se kterým se osoba narodila“².

¹ více na webových stránkách Světové zdravotnické organizace <https://www.who.int/health-topics/gender>

² Dostupné z: <https://www.who.int/health-topics/gender>

Fafejta (2004) tvrdí, že gender a pohlaví jen těžko odlišujeme co se týče každodenního života a běžných situací. Gender si skoro neuvědomujeme a často bereme v potaz pouze pohlaví, které spojujeme například se společenskými rolami, institucemi nebo identitou bez toho, aniž bychom si nějak spojily fakt, že se jedná o sociální konstrukty. Takto si podle něj dítě vlastně ani nemůže vytvořit odstup od své role – nepovažuje to za „normální“ chování.

Sociální a genderová role

Počátek zkoumání genderové role podle Connell (1995, 2005) sahá do konce 19. století, kdy se začala objevovat snaha o vytvoření společenské vědy o maskulinitě, která se soustředila hlavně na pohlavní mužskou roli (male sex role). V této době se zejména ženy snažily o emancipaci a větší genderovou spravedlnost, kterou podpořily vznikající studie o rozdílech mezi muži a ženami, zejména co se týče jejich mentální kapacity. Samozřejmě se skoro žádné rozdíly mezi muži a ženami nenašly. To vše vedlo k velkému množství výzkumů v období 90. let 19. století až do 90. let 20. století, kde se zkoumaly také rozdíly mezi emocemi, postoji, osobními rysy a vším, co by se mohlo u žen a mužů lišit. Samozřejmě co se týče fyzických rozdílů mezi muži a ženami, zde můžeme hovořit o rozdílech, a to zejména o větší svalové hmotě, váze a výšce mužů v porovnání s ženami. Jak dále Connell uvádí [tamtéž], rozdíly mezi pohlavími, téměř u všech měřených psychologických rysů buď neexistují nebo jsou poměrně malé. Určitě jsou mnohem menší než rozdíly v sociálních situacích, které jsou běžně ospravedlňovány přesvědčením o psychologických rozdílech – jako jsou nerovné příjmy, rozdílná míra odpovědnosti v péči o děti a domácnost a drastické rozdíly v přístupu k sociální moci.

„Kolem poloviny století se střetl výzkum rozdílů mezi pohlavími s konceptem, který, jak se zdálo, vysvětloval svůj předmět aktuálním způsobem, a to konceptem ‚sociální role‘ ze střetu se zrodil termín pohlavní role (sex role), který časem přešel do běžné řeči.“ [Connell (1995) 2005: 21–22].

Pohledem teorie sociální role být mužem nebo ženou ve společnosti (ale i jinak se identifikující osobou) v podstatě znamená vykonávání a plnění obecně uznávaných očekávání, spojených s daným pohlavím (a genderem). Tradičně se v přístupu teorie pohlavních rolí (sex roles) vždy jedná o dvě role, mužskou a ženskou, které mají být reciproční. Connell píše „maskulinitu a femininitu (mužství a ženství) lze poměrně snadno interpretovat jako internalizované pohlavní role (sex roles), produkty sociálního

učení nebo socializace.“ [Connell (1995) 2005: 21–22]. Což navazuje na již zmíněné myšlenky o rozdílech mezi pohlavími, které se často vysvětlovaly právě pohlavními rolemi. Pohlavní role jsou nejčastěji chápány právě jako kulturně rozvinuté biologické, pohlavní rozdíly. Zda jsou chápány správně ponechám na úvaze čtenářů. Connell poukazuje na Parsonse, který na rozdíly mezi mužskými a ženskými rolemi pohlíží jako na rozdíl mezi „instrumentálními“ (připisované mužům) a „expresivními“ (připisovanými ženám) rolemi v rodině, která je teorií rolí považována jako malá skupina. Což by znamenalo, že je gender odvozen z obecného sociologického zákona o diferenciaci funkcí v sociálních skupinách [Connell (1995) 2005: 22, 26].

„Mužství nebo ženství určuje, jaké schopnosti máme a jaké ne. Z toho pro nás plynou povinnosti a očekávání, kterým musíme dostát. Společnost má za to, že jde o věc přirozenou – ani to nemůže být jinak. Snaha postavit se proti tomuto faktu je snahou postavit se přirozenosti. Pohlaví je nepochybné a nezpochybnitelné. Nestavíme jej (nekonstruujeme ho), ale stavíme na něm.“ [Fafejta 2004: 32]. Těmito slovy se Fafejta nesnaží vyjádřit svůj názor na situaci genderu, pohlaví či maskulinity a femininity, avšak poukazuje na obecný stav věcí v naší společnosti, jakousi normu, nejběžnější postoj běžného průměrného člověka.

Teorie sociálních rolí v tomto ohledu může být problematičtější, protože může přeceňovat to, jak moc je chování lidí diktováno společností a podceňovat sociální nerovnosti nebo moc. V teorii pohlavních rolí (sex roles) je vykonávání role spojeno se strukturou spojenou s biologickými prvky a biologickými odlišnostmi muže a ženy, ne se strukturou definovanou sociálními vztahy, což může vést k redukci genderu na dvě homogenní kategorie, může zastírat rozdíly mezi genderem a pohlavím a zveličovat rozdíly mezi muži a ženami a ignorovat prvky jako jsou sexualita, třída a rasa. Ať už negativní nebo pozitivní, teorie pohlavních rolí byla hlavní teorií, která stála za společensko-vědními pracemi o maskulinitě [Connell, Hearn, Kimmel 2005: 71].

Donaldson (1993) vidí pohlavní role jako vždy zasažené změnami, které mohou být jak vnitřní, tak vnější. Teorie pohlavních rolí podle něho nemá jak uchopit dialektiku vznikající v genderových vztazích o sobě samých, ani nemá žádný způsob, jak uchopit sociální dynamiku. O sociální dynamice můžeme však mluvit jen tehdy, když je jejím výchozím bodem „historicitu struktury genderových vztahů“ a genderový řád společnosti. Vrátime-li se k Parsonsovi, v jeho práci a teorii můžeme podle Connella spatřit „příklad ideologie pevně zakódovaného genderu“, protože dával velký důraz na komplementaritu

žen a mužů. Muže viděl jako toho, který živí rodinu a žena byla ta, která pečuje o domácnost. O tomto soužití tvrdil, že je přirozené a v souladu s jejich biologickou, pohlavní povahou. Jeho teorie byla odmítnutá jako nerealistická díky rostoucímu demokratickému a feministickému vědomí. Avšak „genderová komplementarita byla ve společnosti trvalou záležitostí, společensky efektivním uspořádáním. Parsonsovy myšlenky byly zformulovány, když byl ideál živitele nukleární rodiny stále na vzestupu. Pozdější výzkum ukázal, že model živitele rodiny byl (a stále je) základní součástí maskulinity.“ [Kimmel, Hearn, Connell 2005: 30].

Genderový řád

Světový genderový řád je v knize *Masculinities* (1995, 2005) vysvětlován jako struktura vztahů, které propojují genderové režimy institucí a genderové řády společností ve světovém měřítku. Samotný genderový řád je aspektem širší reality, globální společnosti. Historicky, procesy, které spoluutvářely globální společnost byly podle Connell genderově podmíněny. Connell popisuje dva typy vazeb, které tvoří genderový řád. Díky nebo kvůli globalizaci se dostávali do kontaktu různé společnosti a genderové řády těchto společností se také střetávaly, což je první typ vazby, která utváří světový/globální genderový řád. Jedná se hlavně o imperialismus a neokolonialismus a současné světové systémy moci, investic, obchodu a komunikace, která mají za důsledek právě kontakt různých kultur [Connell, Hearn, Kimmel 2005: 73].

Nejde však o pouhé střetávání genderových řádů různých kultur, ale také o vytváření nových genderových vztahů mimo jednotlivé země a regiony, což je druhý typ vazby utvářející světový genderový řád.

Connell jmenuje 4 hlavní:

- 1) Nadnárodní korporace, které mají typicky silnou genderovou dělbu práce a silně maskulinizovanou kulturu managementu, řízení.
- 2) Mezinárodní stát, včetně institucí diplomacie a agentur OSN. I ty jsou genderované, řízené převážně muži, i když s větší kulturní komplexností, než mají nadnárodní korporace.
- 3) Mezinárodní média, která mají silnou genderovou dělbu práce a silně šíří genderové významy (meanings) prostřednictvím zábavy, reklamy a zpráv.
- 4) Globální trh – s kapitálem, komoditami, službami a prací – mají stále větší dosah do lokálních ekonomik. Často jsou silně genderově strukturované a velmi slabě regulované, kromě hraničních kontrol migrace.

Klíčové je, jaký vzor maskulinity je v těchto globálních arénách dominantní [Connell (1995) 2005: 21–23].

Je důležité si uvědomit, že sice gender, něco, co se týká osob jako individuálních bytostí, je také něco, co je součástí celého světa. O tom Connell (2005) mluví jako o globalizaci genderu. Pohlížet na gender z globálního hlediska může být obtížné, protože většina z nás o genderu přemýšlí jen ve vztahu individuálním, ale schopnost představit si gender ve vztahu ke globálním institucím a korporacím a přiznat si, že „mezinárodní vztahy, mezinárodní obchod a globální trh jsou neodmyslitelně arénou genderové politiky“ je pro Connell klíčem k poznání existence světového genderového řádu [Connell, Hearn, Kimmel 2005: 72].

Genderová identita

Genderová identita je jakési „povědomí jedince o tom, kdo je, jaké jsou jeho kvality a v čem spočívá jeho jedinečnost nebo naopak stejnost. [...] [tyto aspekty] jsou základem pro vymezení vlastní identity. Jedná se o určitý pocit vlastní totožnosti, který je formován prožíváním vlastní komunity, životními hodnotami, ale také ztotožněním se s určitými sociálními rolemi.“ [Jandourek 2007: 104].

Identitu obecně získáváme skrze role, které ve společnosti máme. Skrze ně, je naše chování, můžeme říct, kontrolováno a díky tomu máme lepší pojem o tom, jak se ve společnosti máme chovat. Identita se formuje od našeho dětství. Nejdříve je velmi úzce spojená s tím, kdo jsou naši rodiče a lidé v blízkém okolí, později identitu stále ovlivňují naši nejbližší, ale máme jaksi větší svobodu si ji utvářet svobodněji a podle sebe a druhí už ji nedokážou kompletně změnit [Fafejta 2004: 16–17].

To, jakého genderu se cítíme být je značně ovlivněno tím, jak na nás nazíralo naše nejbližší okolí, v podstatě od narození. Už jako miminka zažíváme genderování. Nyní budu hodně zobecňovat, ale pouze pro účel vysvětlení svého tvrzení. Holčičky dostanou růžovou (čepičku, zavinovačku atp.) a chlapečci modrou. Holčičky jsou roztomilé jako panenky, chlapečci jsou silní a velicí. Když povyroستou, holčičky jsou šikovné a krásné jako princezny, chlapečci jsou stateční, silní a plní energie. Holčičky dostanou panenky, o které pečují a učí se ovládat svoji řeč a jak být matkou. Chlapečci dostanou auta a nářadí a učí se, jak ovládat svoji motoriku. Holčičky si spíše doma hrají s panenkami, zvířátky, malují nebo občas tančí a zpívají. Chlapečci často chodí ven, kde mohou běhat a ventilovat svoji energii a objevovat nové věci.

Není divu, že holčičky dříve mluví a kluci jsou samostatnější. Mohla bych pokračovat, ale určitě už je jasné, na co poukazují. Tento popis je generalizovaný, ale myslím, že i přesto si každý z nás může všimnout, že v přístupu k holčičkám a přístupu k chlapečkům rozdíl jsou.

„... Těžko určíme, jsou-li rozdíly tohoto typu dány biologicky (pohlavím), nebo sociálně (genderem). Obojí je možné a vzájemný vztah bude velmi pravděpodobný. Jedno je však jisté. Biologické rozdíly jsou zvýrazňovány socializací, rozdíly mezi pohlavími jsou umocňovány rozdíly genderovými. Mnohé z toho, co jednoznačně považujeme za přirozené, tak je někdy více, jindy méně sociálně zkonstruované.“ [Fafejta 2004: 36].

Pokud doposud zmíněný text nebyl dost přesvědčující, podívejme se nyní na problematiku intersexuálních osob³. Pokud se narodí dítě, které se narodí s dvouznačnými pohlavními orgány, častokrát rodiče čekají se zápisem dítěte do matriky, jelikož si nejsou jisti, zda uvést pohlaví jejich dítěte jako muž nebo žena. [Badinter 2005: 46-47]

Nejběžnější praktikou je lékařský zákrok a dítě nejasného pohlaví je poté toho pohlaví, jaké mu vyberou rodiče či jaký zákrok je snazší pro lékaře. Nehledě na to, že ve většině případech jsou chirurgické zákroky spíš otázkou estetickou a mohou mít v budoucnosti těchto osob vážné následky⁴.

Mužství a maskulinita

Maskulinita je skrze oči masmédií pevná, skutečná mužnost. Častokrát můžeme slyšet, že někdo se zachoval „mužně“, někdo je „pravým mužem“ nebo naopak, že nějaké chování muže není správné čili „to není muž“ a tak podobně. Ženám i mužům je často říkáváno „zmuž se“ ve smyslu nabytí síly nebo odvahy. Skoro se zdá, že mužskost a maskulinita jako by vycházela z mužského těla nebo vyjadřovala něco o mužském těle. Muži jsou vnímáni hlavně jako fyzičtí, ovládaní či řízení svým tělem – například proto jsou agresivnější než ženy a hůře se ovládají. Můžeme to spatřit i v tom, že díky svému mužskému tělu jim odpadá starost o novorozence a kojence, nemohou je nosit, později kojit atd. Connell tyto názory označuje za strategickou součást moderní genderové

³Podle OSN jde o skupinu stavů, při kterých je daný jedinec odlišný od běžné definice mužského, nebo ženského těla. Tyto odlišnosti se mohou týkat jednotlivých genů, chromozomů, pohlavních hormonů a nebo pohlavních orgánů zevních i vnitřních – mohou se vyskytovat izolovaně, nebo se vzájemně kombinovat. U některých stavů je obtížné hodnotit, zda do intersexuality patří, některé do ní mohou patřit jen za určitých okolností. Dostupné z: <https://www.unfe.org/intersex-awareness/>

⁴ Zajímavé informace z usnesení parlamentu dostupné zde: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2019-0128_CS.html

ideologie a říká, že abychom pochopili muže a jejich maskulinitu, musíme pochopit jejich tělo a vztah k mužství [Connell (1995) 2005: 45].

Jedním způsobem, jak maskulinita může vycházet z mužského těla je sport. Sport může být viděn jako jakýsi „přední určovatel maskulinity v masové kultuře.“ [Connell 2005: 54]. „Sport ukazuje mužská těla v pohybu, při výkonu, které jsou ohraničeny určitými pravidly. Tato pravidla častokrát přivádějí mužská těla do vzájemných soutěží a soubojů. Ztělesnění maskulinity ve sportu zahrnuje celý vzorec tělesného vývoje a užívání těl.“ [tamtéž].

Jako další důležitý aspekt pro pochopení maskulinity vidí Connell globální historii a současnou globalizaci, protože „lokálně situované životy jsou (a byly) silně ovlivněny geopolitickými problémy, západní imperialistickou expanzí a kolonizujícími říšemi, globálními trhy, nadnárodními korporacemi, pracovní migrací a nadnárodními médii.“ [Connell, Hearn, Kimmel 2005: 72].

Při snaze definovat muže a maskulinitu si můžeme všimnout 4 hlavních strategií, které Connell popisuje takto:

Esencialistické definice – Předpokladem je nějaká esence, která definuje muže. Příkladem esencialisty by v tomto kontextu mohl být Freud, který si všiml toho, že jeho definice muže jako aktivního v kontrastu s pasivitou ženy je velice zjednodušující a že za mužem asi bude něco více než toto srovnání. Pozdější pokusy autorů, kteří se snažili popsat esenci, podstatu muže byly velmi rozmanité: zodpovědnost, nezodpovědnost, riskování, agresivita, ... Problém tohoto přístupu je v tom, že výběr dané esence se jeví jako zcela libovolný. Odpovědi různých esencialistů, na to, co je esencí muže, si často protirečí. Tato tvrzení o nějakém univerzálním popisu muže nám říkají více o tom, kdo je vyřkl než o čemkoliv jiném.

Pozitivistická definice – Pozitivisté se zaměřují hlavně na fakta. Jejich definicí je spíše škála maskulinity a femininity a statistické údaje o mužích a ženách. Tento přístup je problematický v tom, že je plný biasů. Skoro nelze sestavit nějaké měřítko mezi mužem a ženou (M/Ž), aniž bychom měli nějakou představu o tom, co chceme počítat nebo zmínit. Na první pohled neutrální popisy, na kterých definice spočívají jsou samy podloženy domněnkami o daném pohlaví/genderu. Jako další problém se jeví zařazování osob do kategorie žena a muž (kam s nebinárními, kam s těmi, kteří mají jiný gender než pohlaví, ...?) Zkrátka pozitivismus tyto osoby vylučuje. Je černobílý, bipolární. Dále fakt, že by se maskulinita spojovala s tím, kdo je muž vylučuje to, že některé ženy v určitých ohledech nazýváme maskulinní a muže femininní, to samé by platilo o chování nebo vyjadřování se maskulinně nebo femininně. (Žena se nemusí vždy vyjadřovat nebo chovat femininně, aby byla ženou.)

Normativní definice – definují maskulinitu jako to, čím by muži měli být. Tato definice se často objevuje v médiích. Jedná se v podstatě o teorii pohlavních rolí, která zachází s maskulinitou právě jako se společenskou normou pro chování mužů. V praxi často texty o mužských pohlavních rolích často mísí normativní definice s esencialistickými. Tyto definice jsou problematické v tom, že většina mužů v reálném životě se neshoduje s ideálem, který pro ně normativní definice vytvářejí. Čistě normativní definice mužům většinou neumožňují uchopit maskulinitu na osobní úrovni, jedná se spíše o nějaký nesplnitelný ideál.

Sémiotická definice – Tyto definice dávají důraz na symbolismus, opouštějí osobnostní rovinu zaměřují se na maskulinitu prostřednictvím systému symbolické odlišnosti, v níž jde o kontrast mezi maskulinitou a femininitou. Tedy maskulinita je zde definována jako nefemininita nebo antifemininita. Ale tato definice přináší více než kontrast M/Ž pozitivistů, v sémiotické opozici maskulinity a femininity je maskulinita jakýsi neoznačený termín, je místem symbolické autority. Falus je hlavním identifikátorem maskulinity a ženskost je symbolicky definovaná jeho nedostatkem. Tento typ definice je však omezený svým rozsahem. Avšak můžeme zobecnit princip spojení, toho, že jeden symbol lze pochopit pouze v rámci spojeného systému symbolů. Maskulinita vzniká pouze v systému genderových vztahů [Connell (1995) 2005: 70–71].

Maskulinita vs. femininita

Maskulinita a femininita jsou ze své podstaty komplementární, mají význam ve spojení sebe navzájem jako sociální vymezení určitých faktorů o jedincích [Connell (1995) 2005 :43].

Nejčastěji na ně nahlížíme jako na protiklady, na konce jednoho spektra. Je důležité uvést to, že to jsou sociální konstrukty, které se snaží definovat chování, které je očekávané od osoby, která je buď femininní nebo maskulinní.

„Maskulinita samotná o sobě neexistuje bez toho, aniž by přišla do kontaktu s femininitou. Maskulinita a femininita jsou [konstruovány a] produkovány společně v procesu, který tvoří genderový řád.“ [Connell, Hearn, Kimmel 2005: 73].

Femininita neboli ženskost je připisována ženám a maskulinita neboli mužnost zase mužům. Tento koncept předpokládá že jsou jen dvě možné situace, a to ty již zmíněné. Žena – ženskost, femininita a muž – mužskost, maskulinita. Problém je v tom, že nepočítá s osobami, které se cítí jako muž pohlavně, ale jako žena genderově nebo naopak, dále s osobami, které se občas cítí více femininně a občas více maskulinně a občas nastejno, osobami, které se necítí ani tak, ani tak. Což je problém, který častokrát vede k exkluzi osob a jejich pocit méněcennosti nebo nesounáležitosti.

Podíváme-li se na různé kultury, každá na tyto koncepty nahlíží jinak. To, co je femininní, ženské a co je maskulinní a mužské se může v jednotlivých společnostech lišit, zkrátka na základě jejich historie a jejich kultury a zvyčích. Proto je důležité brát v potaz konstrukci, která za těmito pojmy stojí.

Pojmy femininita a ženskost, ženství a maskulinita a mužnost, mužství vnímám jako synonyma, ale ve své práci budu používat pouze jednu kombinaci, a to – femininita a maskulinita.

Obecně je femininita spojována s citovostí a citlivostí, empatií a s vlastnostmi jako pečující, starostlivá a závislá. Maskulinita je naopak spojována s racionalitou, asertivitou

a nezávislostí. Jak už jsem zmínila, tyto vlastnosti a rysy nejsou samozřejmě platné pro všechny osoby, které se identifikují jedním nebo druhým, zároveň mohou být platné jak pro femininitu, tak maskulinitu a každý může mít jejich zastoupení v odlišné míře, která se může proměňovat. Ať už je pro vás čtenáře maskulinita a femininita jakákoliv, je důležité s nimi pracovat jako s něčím, co ve společnosti existuje a ovlivňuje to, jak se lidé cítí a vyjadřují.

Maskulinní identita a genderová výchova

Mužství jako identita je reprodukováno formováno v průběhu primární a sekundární socializace. Tedy skrze rodinu, školu a blízké okolí. Podíl vlivu této socializace zkoumá zejména pedagogika, psychologie a další sociální teorie. Mezi teorie formování genderové identity se řadí Freudova psychoanalytická identifikační teorie, která užívá penisu jako sebe identifikačního nástroje dětí, chlapců, a to zejména v tzv. falickém období. „Chlapci se podle Freuda deidentifikují s matkou skrze ‚kastrovní úzkosti‘, strachem ze ztráty penisu se chlapci raději identifikují s otcem coby ‚nositel penisu“ [Kaněčková 2012: 276].

Jakkoliv kontroverzní se Freudova teorie může zdát, Freud a jeho zkoumání genderu byli počátkem a výchozím bodem přemýšlení o maskulinitě. Sám Freud nikdy nenapsal dílo přímo soustředěné na maskulinitu, ale téma maskulinity se nespočetně objevuje napříč jeho spisy.

Mezi další známé, hlavně psychologické spisy patří spisy Frankfurtské školy, a to zejména od Ericha Fromma, a jeho díla *Strach ze svobody* (1942) a také kolektivní práce T. W. Adorna, E. Frenkel-Brunswick, N. Stanforda a D. J. Levinsona *Autoritářská osobnost* (1950), kde se snažili o výzkum předsudků. Tyto spisy, zejména ten druhý, působily dle Connell [Connell (1995) 2005: 17–18] jako jakési katalogy maskulinit a podmínek, které je konstruují. *Autoritářská osobnost* (1950) obsahuje dvě známé případové studie, které Connell popisuje jako „první detailní klinické obrazy maskulinity spojené s ekonomickým a kulturním prostředím, ve kterém se nacházejí a ve kterém vzešly.“ [Connell (1995) 2005: 18–19]. Autoritářství se stalo zvláštním typem osobnosti a dle Connell pohledem feminismu i typem maskulinity. Autoritářský typ je tam (*Autoritářská osobnost*) popsán jako zvláště mužský a podílející se na udržování patriarchy, poznamenaný nenávistí k homosexuálům a pohrdající ženami. Zároveň taky jako obecně konformní s autoritou shůry a s agresí vůči méně mocným. Podle autorů jsou

tyto osobnostní rysy či vlastnosti spojené se striktní výchovou v dětství, dominantním otcem a také se sexuální represí a konzervativní morálkou. Na druhé straně demokratický typ osobnosti není ve spise tak dokonale vykreslen, ale je spojený s větší tolerancí a s uvolněnější, láskyplnější výchovou [Horkheimer 1936, Fromm 1942, Adrono et al. 1950 citováno dle Connell 2005: 19–20].

Můžeme si všimnout, že pohledy na maskulinitu a její konstrukce se od autora k autoru liší, někdo přijde s teorií, kterou další upraví nebo ji zkritizuje a pohled na maskulinitu se tak v čase a v závaznosti na konkrétní společenskou situaci proměňuje. Záleží také na kulturním prostředí a nastavení dané společnosti. Jako další, kdo se maskulinitou a genderem zabývá je Simone de Beauvoir, která dle Connell [tamtéž] na gender aplikovala existenciální psychoanalýzu a v jejím díle *Druhé pohlaví* (1949), kde pojednává o tom, že žena je častokrát viděna jako „druhá“ po muži, jako něco z mužů vycházejícího, sekundárního. Simone de Beauvoir pohybovala nad rámeček statických typologií, které byly známé v psychologii a spíše se zaměřovala na gender jako vyvíjející se a proměňující se ve vztahu k sociálním situacím a strukturám. Rozdílné genderové typy vidí jako rozdílné způsoby života spíše než pevně dané charakteristiky osobnosti [Connell (1995) 2005: 19].

Inspirovaná behaviorismem, vycházející z principu nápodoby a posilování projevů chování, odpovídajících normativnímu vymezení genderové role, se od 60. let 20. století formovala odlišná teorie genderové identifikace, a to v rámci teorie sociálního učení.

Teorie sociálního učení pracuje s empiricky pozorovatelnými jevy, nikoliv se skrytými jevy a pohnutkami naší mysli, jako to dělá psychoanalýza. Pracuje s pojmy jako je posilování, posilování určitého chování skrze odměnu (pochvala, přijetí) či trest (exkluze jedince) nebo posilování nepřímé (pozorování dění a chování druhých). Dále učení modelováním (nápodoba druhých). V čem může být problém této teorie je to, že předpokládá pasivitu dítěte či jedince, který pouze přijímá vjemy či pozoruje nějaké jevy a chování [Klimešová 2012: 18–19].

Teorii sociálního učení následně rozpracovala kognitivně vývojová psychologie, která pojednává o poznávacích schématech, skrz které se dítě učí samo sebe zařazovat a poznávat svoje okolí. Jedním z těchto schémat je pohlaví a bipolárně rozdělené kategorie pohlavních a genderových znaků. „Děti se učí genderu a stereotypům s ním spojených v rámci svých rozumových snah nalézt řád v sociálním světě, který je obklopuje.“ [Klimešová 2012: 19]. Tuto teorii rozpracovává teorie z 90. let 20. století,

kteřá se tývá utvářeni genderu skrze tzv. optická skla, jiným názvem „genderové brýle“ [Kaněčková 2012: 276–278]. Autorkou teorie je Sandra Bem, „kteřá předpokládá kulturně zakořeněné předpojatosti o společenském systému, jehož prostřednictvím přistupujeme a reprodukuje určité vzorce myšlení a chování.“ [Klimešová 2012: 21]. Bem svojí koncepcí propojuje biologické a kulturní vnímání pohlaví. Pod zmíněnými předpojatostmi si můžeme představit genderovou polarizaci, kteřou vysvětluje Klimešová s odkazem na Sandru Bem. „Genderová polarizace znamená, že muži a ženy jsou považovány za jednoznačně odlišné a že tyto odlišnosti stanovují jeden z ústředních principů společenského uspořádaní.“ [tamtéž]. Dále Bem mluví o androcentrismu, kteřý staví muže nad ženy a upřednostňuje mužské prožívání a vnímání světa, tím přijímá muže za jakousi normu, což dále podporuje jejich nadřazenost nad ženami. Třetí ze zmíněných předpojatostí je biologický esencialismus, kteřý se zaměřuje právě na biologické aspekty a biologické odlišnosti mezi muži a ženami, kde opět vedou muži, protože jsou silnější a větší [Kahudová 2014].

Teorie genderových identit nám nabízejí lepší pochopení toho, jak socializační instituce (rodina, škola, ...) formují osobnost, gender a identitu jedinců. Je nutno přiznat, že výchova podléhá spoustě stereotypním představám. (viz genderová identita)

Maskulinita a její vývoj v čase

Zájem o výzkum maskulinity vzrostl zejména v 80. a 90. letech 20. století a většina výzkumů byla založená na vztah mezi konstrukcí maskulinity a nějakým prostředím jako byla například škola nebo pracoviště nebo jako studium sexuality či sportu. Výzkumy probíhaly hlavně v Austrálii, Spojených státech a Velké Británii. V Evropě (zejména střední a severní Evropě) samozřejmě probíhal výzkum také, avšak jak píše Connell (1995, 2005) byl výzkum opírán hlavně o dotazníková šetření, která zkoumala zejména postavení mužů k genderové rovnosti v oblasti státu. Společným zájmem všech výzkumů bylo využít je k pochopení a boji proti násilí a nerovnostem a také zjistit, jakým způsobem byla změna mužů a maskulinity spojená s feminismem. Maskulinita se častokrát zkoumala právě ve vztahu k feminismu a z feministického hlediska. K výzkumu maskulinit se pojí významná jména autorů jako jsou Kimmel a Messner, Whitehead, Barrett (Velká Británie), Donaldson (Austrálie), Morrell (Jižní Afrika) a Campbell a Bell (Německo). Postupem času docházelo k rozšiřování a diverzifikaci poznatků spojených s muži, maskulinitou a genderem, které přinesly nové otázky ohledně genderové

(ne)rovnosti, integraci a sociální konstrukci genderové identity. Díky aplikovanému výzkumu a odborné praxi bylo možné užít nově získané poznatky ve vědě, zdravotnictví, poradenství, rodičovství a v boji proti násilí [Connell (1995) 2005: 13–16, 217].

Poznatky a věda o mužích a maskulinitě stále roste a vyvíjí se. Jak už bylo zmíněno, je důležité uvědomovat si gender a maskulinitu nejen v osobním, ale i globálním měřítku. Velké společenské změny mají na gender a maskulinitu velmi velký vliv a díky těmto změnám se dále formují. Důležitá byla hlavně industrializace a průmyslová revoluce, kde nedocházelo pouze k přeměně hospodářství a průmyslu, ale to vše mělo také společenské důsledky, mezi které patří například změna genderových rolí – muži se starali o stroje a těžkou práci, což podpořilo tradiční myšlenky toho, že muži mají být silní a živit rodinu. Zároveň ale díky průmyslové revoluci bylo více práce a možností pro ženy, které nemusely jen být doma a starat se o děti, i když to stále bylo velkou součástí tradičního života. Tím, že ženy měly více pracovních příležitostí, tradiční genderové role se postupně proměňovaly. Na druhou stranu průmyslová revoluce také zvýraznila rozdíl mezi domácím a pracovním prostředím, tradičně v domácím prostředí byly v popředí ženy a muži naopak dominovali práci, což bohužel podpořilo dnešní dominanci pracovního trhu a politiky mužů [Cowan 1989].

Pro rozvoj vědy o maskulinitě a mužích byla nejprínosnější feministická hnutí, a to hlavně druhá vlna feminismu v 60. až 80. letech, která se soustředila na reprodukční práva, diskriminaci v pracovním prostředí nebo na tradiční genderové role. Velký vliv měla také různá hnutí LGBTQ+, která opět bojovala s tradičními genderovými rolemi, ale také s toxickou maskulinitou, jelikož nesnášenlivost gayů je právě jedním z mnoha aspektů toxické či hegemonné maskulinity. Obzvláště vlivné bylo Stonewallské povstání v roce 1969 ve Spojených státech – série spontánních, násilných demonstrací proti policejní razii, toto povstání je jedním z nejdůležitějších hnutí k osvobození gayů a jejich práv [Frizzell 2013]. Díky feministickým a LGBTQ+ hnutím vzniklo okolo roku 1970 mužské hnutí za osvobození (Men's liberation movement), které je v souladu s myšlenkami feminismu a snaží se o boj se společenskými předsudky a stereotypy a staví se proti tradičnímu pohledu na maskulinitu a genderové role. Za zmínku stojí také hnutí #metoo, které se týká sexuálního obtěžování a zneužívání, které se dělo hlavně v rámci sociálních sítí, kde ženy sdílely své příběhy a zkušenosti. Díky tomuto hnutí se nejen zlepšila situace řešení sexuálního obtěžování a větší povědomí o něm, ale vedlo to také ke změně v nahlížení na maskulinitu, hlavně na tu toxickou. Díky #metoo se začaly vést diskuze o

tom, jak společenské očekávání a tradiční maskulinita přispívají ke škodlivým a nežádoucím společenským jevům. Zároveň hnutí podpořilo i mužské oběti sexuálního obtěžování či zneužití [Frye 2018]. Nakonec si dovolím zmínit kampaň či hnutí #HeForShe, solidární hnutí za prosazování genderové rovnosti zprostředkované OSN. Hnutí se snaží zdůraznit důležitost zapojení mužů a chlapců v boji proti genderově založené diskriminaci a povzbudit muže, aby prosazovali genderovou rovnost⁵.

Konstrukce maskulinity

Podle Connell je koncept maskulinity pro některé kultury nejasný. „Všechny kultury mají pojem o genderu, ale ne všechny znají koncept maskulinity“ [Connell (1995) 2005: 67]. Jak už bylo zmíněno, maskulinita existuje jako opozice a polarizace femininity. Tím pádem, společnosti, které na muže a ženy nenahlíží v tomto kontextu, neznají koncept maskulinity v tom smyslu jako moderní evropská/americká kultura [tamtéž].

Poznání o maskulinitě podle Connell vzniká v rámci poznání genderových vztahů. Maskulinitu vidí jako z jejich podstaty historické, „jejich vytváření a převytváření je politický proces, který ovlivňuje rovnováhu zájmů ve společnosti a směr společenských změn.“ [Connell (1995) 2005 :44].

„Maskulinitu vznikají v určitém čase a na určitém místě a vždy podléhají změnám.“ [Connell (1995) 2005: 185].

Dnes se na maskulinitu pohlíží jako na konstrukt společnosti, tedy jako na něco společensky a kulturně podmíněného. Podle Connell je to ovlivněno foucaultovským post-strukturalismem a postmodernismem. Muži nejsou trvale ovlivněni nebo oddáni nějakému jednomu vzoru maskulinity, ale spíše si vybírají, jak se v jaké situaci budou chovat na základě společností daného a konstruovaného setu mužského chování. Na druhou stranu podle jiných je to spíše tak, že muži mají různé identity v průběhu jejich života. Názory se liší podle toho, z jaké disciplíny jsou zkoumány, ale určitě je důležité brát na vědomí vliv různých společenských faktorů na identity jedinců v souvislosti a ne odděleně. Tedy jako souhrnu například ekonomické situace, státní moci, národnosti a věku jedince a celospolečenského nastavení [Connell (1995) 2005: 18–19].

⁵ více informací na <https://www.heforshe.org/en>

Connell tvrdí, že „vztahy konstruující maskulinitu jsou dialektické, neodpovídají jednosměrné kauzalitě socializace (socialization model).“ [Connell (1995) 2005: 37].

V knize *Handbook of Studies on Men and Masculinities* autoři uvádějí podobné informace. Dávají důraz na podíl společenských faktorů na konstrukci maskulinity (opět se jedná o věk, třídní zařazení, etnicitu apod.) Podle nich, v odkazu na Lorber „genderování mužů existuje pouze v průniku s jinými sociálními rozdíly a divizemi. [...] Do popředí se více a více dostávají faktory jako je věk, třída, anebo i postižení, jsou viděny jako více důležité. V tomto smyslu by součástí dlouhodobé trajektorie genderových studií mužů mohla být spíše dekonstrukce genderu.“ [Connell, Hearn, Kimmel 2005: 3 citováno dle Lorber 1994, 2000].

Hegemonní maskulinita

Pojem hegemonní maskulinita byl poprvé použit autorkou R. Connell, podle které hegemonní maskulinita představuje specifickou formu maskulinity v daném historickém a celospolečenském prostředí, které legitimizuje nerovné genderové vztahy mezi muži a ženami, mezi maskulinitou a femininitou a mezi maskulinitami. [Messerschmidt 2019: 85-86]. Koncept hegemonní maskulinity je považován za hnací sílu kritických studií maskulinity mající významný a trvalý vliv na chápání maskulinity. Důvodem, proč je tento koncept celosvětově známý je právě to, že přispívá významnou konceptualizací toho, jak jsou nerovné genderové vztahy legitimizovány. [tamtéž].

Donaldson popisuje hegemonní maskulinitu jako osobní i kolektivní záležitost. A zmiňuje její diferencovanost (vnitřní i hierarchickou(vertikální)). Je samozřejmé, že se hegemonní maskulinita netýká praktik každého muže, ale většina mužů z ní má prospěch. Přesto, že se objevuje napříč sociálními třídami a etnicitami, vylučuje často dělnickou třídu, gaye a muže s tmavou pletí. Dále na ní nahlíží jako na něco, co je v úzkém spojení se společenským uspořádáním, představující ekonomickou a kulturní moc. [Donaldson 1993: 645].

„...Hegemonie je spojená s kulturní dominancí ve společnosti jako celku. V tomto rámci mezi skupinami mužů existují specifické genderové vztahy dominance a podřízenosti. V současnosti se jedná o dominanci heterosexuálů a podřízenost gayů.“ [Connell (1995) 2005: 78]. Homosexualita je na úplném konci genderové hierarchie mezi muži. Je totiž jistým symbolem všeho, co je opakem hegemonní maskulinity – ženskost. Maskulinita gayů však není jedinou podřízenou maskulinitou. I heterosexuální muži a chlapci mohou

být oběťmi hegemonní maskulinity, častokrát „bohatou hegemonní slovní zásobou“ mohou být nazýváni mamánky, slabochy, padavkami a podobně, což má také označovat jejich ženskost. Hegemonní maskulinita je konstruována ve vztahu k jiným podřízeným maskulinitám ale i ve vztahu k ženám[tamtéž]. Hegemonní maskulinita má význam jen ve vztahu k zdůrazňované ženskosti a nehegemonním maskulinitám. Její esencí je legitimizace vztahu nadřizenosti a podřizenosti, jde tedy hlavně o moc a nadvládu jisté skupiny. V současnosti je mužským ideálem bílý, heterosexuální muž, který je jak fyzicky, tak psychicky silný – má svaly a není příliš přecitlivělý.

Podle Connell je hegemonní maskulinita konstruována ve vztahu ke čtyřem specifickým nehegemonním maskulinitám, jsou to: komplicitní maskulinity, podřízené maskulinity, marginalizované maskulinity, protestní maskulinity [Connell (1995) 2005; Messerschmidt 2019].

Komplicitní maskulinity (Complicit masculinities)

Osoby s tímto typem maskulinity nemusí mít rysy spojené s hegemonní maskulinitou, avšak jsou k ní jistým způsobem konformní. Prostřednictvím praxe si osoby s tímto typem maskulinity uvědomují výhody genderové nerovnosti, které hegemonní maskulinita přináší (např. dominance mužů ve veřejné sféře, pracovním trhu apod.) Komplicitní maskulinity se nestaví proti hegemonní maskulinitě, spíše přispívají k udržení této hegemonie.

Podřízené maskulinity (Subordinate masculinities)

Subordinate neboli podřízené maskulinity jsou podřízené hegemonní maskulinitě. Patří sem hlavně gayové nebo muži, kterým hegemonní maskulinita přisuzuje femininitu. Tyto maskulinity jsou častokrát diskriminovány na základě jejich neschopnosti podřít se dominantní a mainstreamové hegemonní maskulinitě. Vlastnosti nebo chování osob s tímto typem maskulinity jsou z pohledu hegemonní maskulinity viděny jako deviantní nebo nenormální.

Marginalizované maskulinity (Marginalized masculinities)

Marginalizované maskulinity jsou diskriminovány nebo bagatelizovány kvůli nerovným vztahům a společenským poměrům, i mimo gender, jako jsou například třída, rasa,

etnicita, věk nebo disabilita. Charakteristiky spojované s tímto typem maskulinit jsou ovlivněné společností a jejími normami, charakteristiky jsou sociálně konstruované nejde o nějaké osobní či vrozené nedostatky jedinců jako takových. Jedinci s tímto typem nejsou schopni se podřídit hegemonní maskulinitě a nemají z ní žádné výhody.

Protestní maskulinity (Protest masculinities)

Maskulinity tohoto typu jsou dle Connell konstruovány jako jakési kompenzační hypermaskulinity. Jsou formovány v reakci na sociální pozice, které postrádají ekonomickou a politickou moc. Jedinci s tímto typem maskulinity aktivně odmítají mainstreamovou hegemonní maskulinitu a ideály s ní spojené. Protestní maskulinity mohou mít různé formy, jedná se však vždy o nějakou aktivní snahu postavit se hegemonní maskulinitě a dosáhnout inkluzivity a rovnosti.

Hybridní maskulinita

Koncept hybridní maskulinity není tak známý jako koncept hegemonní maskulinity, ale Bridges a Pascoe tento pojem vidí jako něco, co může lépe vysvětlit vznik a důsledky nedávných proměn v oblasti maskulinity a mužského chování. Podle nich se hybridní maskulinita dá považovat za současné vyjádření genderové a pohlavní nerovnosti.

„Hybridní maskulinity (i) symbolicky vzdalují muže od hegemonní maskulinity; (ii) dávají maskulinitám typickým pro mladé, bílé a heterosexuální muže menší význam než těm s marginalizovanými a podřízenými maskulinitami; a (iii) posilují sociální a symbolické hranice mezi (rasovými, genderovými, pohlavními) skupinami – dále prohlubují a často zakrývají nerovnosti historicky novými způsoby“ [Bridges, Pascoe 2014: 246].⁶

Hybridní maskulinity představují procesy, jimiž se významy a praktiky hegemonní maskulinity v průběhu času mění. Ale mění se tak, že stále zachovávají strukturu institucionalizovaných genderových režimů (institutionalized gender regimes), které zvýhodňují muže nad ženami a některé muže nad jinými muži [tamtéž].

⁶ všechny překlady citací byly provedeny autorkou této práce

Inkluzivní maskulinita

Jak už bylo dříve zmíněno, existuje mnoho přístupů a teorií o maskulinitě. Jeden z nich představuje americký sociolog Eric Anderson, který přišel s pojmem „inkluzivní maskulinita.“ Andersonův výzkum odhalil inkluzivnější chování heterosexuálních mužů a měnící se dynamiku kultur mužských vrstevnických skupin v USA a Velké Británii. Po studiu různých mladých, primárně heterosexuálních bílých mužů Anderson zjistil, že maskulinita této skupiny mužů je charakterizována „inkluzivitou“ spíše než exkluzivitou. „Výzkumy ukázaly, že mnoho mladých heterosexuálních mužů – odmítá homofobii, přátelí se s gayi, jsou citově důvěrnější se svými přáteli, občas jsou ve fyzickém kontaktu s přáteli nebo jinými muži, uznávají bisexualitu jako legitimní sexuální orientaci, přijímají aktivity a charakteristiky kdysi zakódované jako ženské, vyhýbají se násilí a šikaně.“ [Anderson, McCormack 2016: 3].

Podle něho (na rozdíl od Connell) jsou maskulinity organizovány spíše horizontálně než hierarchicky. Uvádí, že muži stále více přejímají praktiky či vzorce, které se vyznačují akceptováním rozmanitých, odlišných maskulinit, což umožňuje to, že se objevují nové významy mužství a maskulinity a také větší variabilita akcí a chování, které se dají označit jako maskulinní. Tato inkluzivita je součástí procesu začleňování nových způsobů chování a vyjadřování. Podle Andersona to naznačuje to, že dochází ke snižování sexismu a „erozi patriarchy.“ [Anderson 2009: 9]. Connell a její práce se týkají širšího kontextu genderových vztahů a mocenských struktur, zatímco Andersonova propojuje maskulinitu a sexualitu a dekonstruuje tradiční normy [Bridges, Pascoe 2014].

V teorii inkluzivní maskulinity se tedy jedná hlavně o myšlenku, že se maskulinita proměňuje a dnešní mladí muži nenesou tolik toxických představ a přesvědčení jako kdysi. Nejdůležitější je hlavně snižování homofobie a předsudků s ní spojených, a to nejen ze strany mužů, ale celé společnosti.

Role mladých mužů v současnosti

Dnešní mladí muži jsou vystaveni velké řadě společenských tlaků, ať už se týkají jejich role, identity, vzhledu, vzdělání či zdraví. Musí být dobrými syny, bratry, přáteli, partnery, studenty a mladými muži obecně. Častokrát se můžeme setkat s různými stereotypy, které se snaží zobecňovat mužské chování a mohou být pro mladé muže doslova toxické. Jsou to třeba: Muži nebrečí. Muži neprojevují bolest. Muži jsou necitliví. Muži neumí vyjadřovat své pocity. Muži jsou moc tiší, skoro nemluví.

Ale zároveň také: Muži jsou moc agresivní. Muži o sobě dávají moc vědět. Muži rádi zabírají místo (menspreading⁷). Muži jsou moc dominantní a moc se prosazují. Jak si můžeme všimnout, některé z těchto stereotypních popisů si dokonce protirečí.

Na mladé muže je kladen společenský tlak, aby se stali mužem. Aby byli silní a racionální. Dalším z tlaků je i finanční zodpovědnost a zabezpečení, což může vést i k tomu, že mají mladí muži menší motivaci ke studiu na vysoké škole a radši jdou hned do práce, aby si vydělali peníze a uživili se. Na druhou stranu myšlenka vyššího platu je může motivovat k tomu, aby usilovali o vysokoškolské vzdělání. Podle posledního sčítání lidu⁸ je o 94 tisíc více vysokoškolsky vzdělaných žen než mužů.

Některé stereotypy spojené s mladými muži a muži obecně jsou ale naopak postupem času narušovány a překonávány. Co se týká mužů obecně, je to určitě proměna nahlížení na jejich roli jako roli otce. Dříve byl otec pasivní, pouze živil rodinu a o děti se výhradně starala matka, v dnešní společnosti můžeme vidět plno aktivních otců, kteří nejen aktivně přispívají do výchovy dítěte, ale s dětmi si hrají, učí se či je vodí k lékaři. V pracovní sféře jsou muži sice stále dominantní, ale zároveň dochází k narovnávání rozdílů mezi muži a ženami a snaha o rovnost na pracovním trhu [Švaříčková Slabáková et al. 2012].

Dominance mužů je patrná i v dalších sférách, čehož si můžeme všimnout v datech Evropského institutu pro genderovou rovnost⁹, který nabízí bodové ohodnocení jednotlivých sfér – práce, peníze, vzdělání, čas, moc a zdraví. Způsob, jakým se měří genderová (ne)rovnost je tzv. index genderové rovnosti, který může dosáhnout 1 až 100 bodů. Měří se index pro celou Evropskou unii, poté pro evropské země jako průměr bodů z jednotlivých měřených sfér. Česká republika měla za rok 2023 index genderové rovnosti 57,9 bodů a s tímto hodnocením se umístila na 25. místě (z 27 evropských států). Průměrný index genderové rovnosti byl pro EU 70,2 bodů. Česká republika má tedy co zlepšovat. Nejméně bodů vidíme ve sféře moci (30,2) a času (57). Oblast moci měří genderovou rovnost v rozhodovacích pozicích napříč politickou, ekonomickou a sociální sférou, jedná se například o zastoupení žen a mužů v parlamentu, vládě nebo místních zastupitelstvech apod. Oblast času měří genderové nerovnosti co se týče času stráveného

⁷ Pojem, původně popisující pouze způsob sezení mužů ve veřejné dopravě, který se však rozšířil a začal se užívat i v rozšířeném významu. Jedná se o „přesvědčení, že muži mají právo zabírat (jak mentálně, tak fyzicky) více prostoru než ženy.“ – Hošková Jana o pojmu menspreading, více na <https://www.heroine.cz/zena-a-svet/7347-kolena-k-sobe-manspreading-neni-jen-bezohlednost>

⁸ Výsledky sčítání lidu za rok 2021 <https://scitani.gov.cz/vysledky>, více o vzdělání <https://scitani.gov.cz/vzdelani>

⁹ European Institute for Gender Equality <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2023/country/CZ>

pečovatelskou a domácí práci a společenskými aktivitami, pod tím si můžeme představit například genderové rozdíly v zapojení se do péče a vzdělávání dětí, starších nebo handicapovaných lidí nebo vykonávání domácích prací, rozdíly co se týče zapojení se do sportovních nebo volnočasových aktivit mimo domov atd.

Kimmel, Hearn a Connell (2005) si všimli několika důležitých vzorců patrných z výzkumů týkajících se mužů v severní, jižní a západní Evropě. Opakující se témata výzkumu zahrnovala oblast domova a práce, konkrétně mužské pracovní a mzdové zvýhodnění nad ženami a genderová segregace v práci. V mnoha zemích je patrná nezaměstnanost některých mužů určitých společenských kategorií (nižší dělnická třída, nízké vzdělání apod.) spolu s pracovním přetížením. Stále je problémem i tradiční dělení povinností v rodině, ale zároveň se situace zlepšuje, co se týče zapojení se muže ve výchově dítěte či některých domácích prací. Je patrná protichůdnost, co se týče propojení pracovního a rodinného života mužů. Na jedné straně se klade větší důraz na domov a rodinu a mužovu zapojenost, ale na straně druhé je pracovní život a budování kariéry stále velice důležité, a to hlavně kvůli kapitalistickému nastavení moderního světa. Co se týče oblastí zdraví, opakují se témata jako relativně nízká délka života mužů (v porovnání se ženami), špatné zdraví, nehody a sebevraždy. Jak už bylo zmíněno v kapitole o genderu, některé studie a instituce považují tradiční maskulinitu jako prosazující zdraví škodlivé nebo alespoň zdraví neprospívající zvyky a chování. Muži představují většinu uživatelů drog a také více konzumují alkohol, i když se rozdíl může snižovat mezi mladými lidmi.

Za zmínku stojí i fakt, že existuje relativně málo akademické práce o zdraví mužů z genderového hlediska. Pro nemocnost či úmrtnost jsou důležité socioekonomické faktory, kvalifikace, sociální postavení, životní styl, strava, návyky, dědičné faktory, ale i pracovní rizika. Genderové rozdíly jsou patrné i v (ne)bezpečnosti práce – práce vykonávaná muži je často fyzicky náročná nebo nebezpečná. Nehledě na to, že někteří muži zanedbávají své zdraví (častokrát jim nikdo neukázal, jak se o sebe starat či pečovat) a pro některé muže je navíc jejich „mužství“ charakterizováno chováním jako je riskování, neznalost mužského těla nebo neochota vyhledat lékařskou pomoc z důvodu pocitu, že to zvládnou sami. Podstupování rizika a riskování je časté hlavně u mladých mužů, a to zejména pokud jde o užívání alkoholu, kouření, nechráněný sex či nezodpovědné řízení [Connell, Hearn, Kimmel 2005: 144-145].

Je důležité zmínit, že i přesto, že násilí mužů se obecně začíná věnovat více pozornosti, dle Connel et al (2005) převážná část kritického výzkumu maskulinity, a to zejména v severní, jižní a západní Evropě (vyjma Velké Británie a Německa) se zaměřuje mnohem více na problémy, se kterými se muži potýkají než na problémy, které muži vytvářejí. Autoři dále zmiňují důležitost zvážení vzájemných vazeb právě mezi problémy, které muži vytvářejí a problémy, se kterými se potýkají. Je třeba uznat jejich častou analytickou jednotu. „[...]Nelze přiměřeně řešit otázku mužského zdraví, aniž bychom různými způsoby nezohlednili hluboké souvislosti mezi tímto tématem a mužským násilím v širším měřítku. Například pokud jde o nehody, úmrtnost, zneužívání drog, alkoholu a nevědomosti k vlastnímu zdraví. Stejně tak nelze adekvátně řešit ani otázku podporování mužů jako pečovatелů nebo problém mužského násilí bez vzájemného zvážení vazeb mezi těmito dvěma tématy.“ [Connel, Hearn, Kimmel 2005: 144-146].

Sociální síť

V dnešní moderní době je vliv internetu a sociálních sítí na naše smýšlení a identitu hodně diskutovaný. Na sociálních sítích se objevují různé příspěvky a profily spojené s maskulinitou a s ideou dokonalého muže. Některé profily a příspěvky často prosazují právě již zmíněnou hegemonní či toxickou maskulinitu [Knittel 2023]. Dovolím si zde pro ilustraci uvést několik vlastních příkladů. V aplikaci Instagram mi po vyhledání pojmů *masculinity* a *men* vyskočilo nesčetně mnoho příspěvků. Některé z nich se snažili motivovat mladé muže k tomu, aby nějakým způsobem pracovali sami na sobě, a to zejména co se týče jejich fyzické stránky. Myslím, že tyto motivační příspěvky jsou do jisté míry v pořádku, slouží k motivaci, nesdělují mužům, že něco musí dělat nebo jaci by měli být, avšak spousta ostatních příspěvků byla velice zavádějících. Šlo většinou o anglický text s černým pozadím nebo s nějakou mužskou postavou v pozadí (více viz Příloha 1-3). Dovolím si zde citovat některé z nich. (Příloha 1) „Mužská femininní stránka je pouze známka nízkého testosteronu. Maskulinita je vše, co potřebujete.“ Zde si můžeme všimnout, že příspěvek se snaží prosadit hegemonní myšlenky toho, že muži nemají být femininní a že když jsou, je s nimi něco v nepořádku. (Příloha 2) „Jsi muž. Tvé problémy nikoho nezajímají. Zvedej činky, dobře se stravuj a běž si je [své problémy] vyřešit.“ Zde je vidět tlak na to, aby muži cvičili a zdokonalovali svoje tělo, ale také na to, aby byli emočně zdrženliví a nesdíleli své problémy s ostatními. Emoční zdrženlivost

a přílišná zodpovědnost jsou tématem i v dalším příspěvku (Příloha 3) „Můžeš mít deprese a stejně věci dotáhnout do konce [být produktivní]. Tomu se říká být mužem.“

Alpha, sigma a beta male

V současné době se zejména na sociálních sítích rozšířili pojmy jako alpha nebo sigma male (muž), které představují jakousi ideu mužství. Termíny se staly populárními skrze internetové memes, které sloužily zprvu pro zábavu, ale později se z nich staly trendy a někteří mladí muži začali usilovat o to, aby tyto ideály mužství naplnili. Pokusím se je zde ve stručnosti přiblížit. Alpha male¹⁰ a s ním spojený beta male¹¹ vychází z termínů užívaných pro zvířecí říši. Pojem alpha je spojován s dominancí jedince, například v rámci nějaké skupiny. Pojem beta naopak představuje jedince, který je spíše druhořadý, není tak úspěšný nebo mocný jako ostatní. Na základě těchto definicí začaly vznikat různé příspěvky a videa, které se snaží mladým mužům a uživatelům sociálních sítí ukázat, jak takový alpha muž vypadá, jak se chová a co ho dělá alphou. Beta je v tomto případě muž, který je často využíván nebo přehlížen ženami, takový muž je také často označován jako simp¹² - osoba (zejména muž), která projevuje nadměrný zájem, pozornost nebo úctu k romantickému partnerovi nebo milostnému zájmu. Alpha je dále spojován s udržováním tradičních norem společnosti a s dobrými vůdcovskými předpoklady (například vede nějaký sportovní team nebo zastává vedoucí pozici v zaměstnání). Co se týče pojmu Sigma, častokrát je spojen se samotářstvím a jakousi prací v tichosti bez potřeby druhých. Sigma¹³ se soustředí sám na sebe, neobtěžuje ostatní a neobtěžuje ostatními sebe. Má své vlastní normy a řídí se jimi. Je to nezávislý, samotář a pracuje sám. [Reix 2023] Tyto nové ideály s sebou nesou známky hegemonní maskulinity, častokrát se staví nad ženy nebo nad muže, kteří tyto ideály nesplňují a mohou být nebezpečné zejména pro mladé generace, které jsou největšími konzumenty tohoto typu příspěvků na sociálních sítích.

¹⁰ Alpha Male v Cambridge Dictionary <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/alpha-male>

¹¹ Beta Male v Cambridge Dictionary <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/beta-male>

¹² Simp v Merriam-Webster Dictionary <https://www.merriam-webster.com/dictionary/simp>

¹³ Sigma Male a zajímavé čtení <https://www.vice.com/en/article/dy7bxq/sigma-male-toxic-masculinity>

METODOLOGICKÁ ČÁST

Představení výzkumu

Jak už bylo dříve zmíněno, cílem mého výzkumu je rozšíření povědomí o společenských předsudcích a očekáváních kladených na mladé muže. Cílem je také zjistit, kdy a zda respondenti pocíťují tlak na to, aby naplňovali sociálně konstruovaný ideál mužství, popřípadě od koho je na ně tento tlak vyvíjen. Dále také jak sami maskulinitu a mužství vnímají a jaké rysy maskulinitě přiřazují. Výzkum je prováděn kvalitativně ve formě polostrukturovaných rozhovorů s mladými muži ve věku 20–27 let. Při počátečních krocích výzkumu byli mým cílem pouze muži ve věku 20-25 let, ale tato věková kategorie byla velice úzká, proto jsem se rozhodla ji rozšířit. Zvolila jsem tuto věkovou skupinu, protože v tomto věkovém období dochází k přechodu do dospělosti, formování poměrně stálých názorů a je zde také vidět vliv společnosti a jejího očekávání. Mladí muži se učí samostatnosti a zodpovědnosti a potýkají se s problémy s dospělostí spojenými.

Metodologie výzkumu

Výzkum je koncipován kvalitativně, a to z toho důvodu, že umožňuje hlubší porozumění mladým mužům a jejich subjektivním názorům o maskulinitě. Na začátku výzkumu jsem si stanovila hlavní výzkumnou otázku „Jaký dopad má na mladé muže sociální konstrukce maskulinity?“ Od té se vyvíjely všechny otázky, které jsou v mém scénáři rozhovorů (viz příloha). Otázky jsem rozdělila do 6 hlavních okruhů – Současný stav; rodina a výchova, mužství – význam, představa a identita; společnost a její předsudky; sociální síť a jejich vliv, a nakonec budoucí plány a představy. Zároveň jsem byla připravená, že během samotných rozhovorů se budu muset doptávat doplňujícími otázkami nebo své otázky položit v jiném znění v souladu s tím, jak rozhovor bude probíhat. Dále jsem sepsala stručné představení svého výzkumu a úvodní otázku, ve které chci, aby mi respondent sdělil svůj věk a své zaměření (práce, studium a aktivity ve volném čase).

Etika výzkumu

Co se týče etiky výzkumu, jsem si vědoma citlivostí tématu maskulinity, jelikož jde vlastně o identitu respondentů. Informace, na které se respondentů ptám nejsou informace, které by běžně respondenti rozebírali se svým okolím. Proto také byli moji respondenty přátelé a přátelé přátel, a ne cizí muži, kteří by mi nejspíše tolik nedůvěřovali

a tím pádem nebyli ochotni se mnou citlivé informace sdílet. Uvědomuji si také, že tím, že jsou to přátelé a známí (byť s asi třetinou z nich jsem se vůbec neznala), může zde dojít ke zkreslení. Je pravděpodobnější, že moji přátelé a přátelé mých přátel sdílejí podobné názory, a tak nemusí být výzkumný vzorek tak variabilní, jak by byl, kdyby byl tvořen jinými mladými muži.

Před začátkem každého rozhovoru jsem respondentovi stručně vysvětlila, proč vlastně rozhovor vedu a k čemu mi budou sloužit jeho odpovědi a kladla jsem důraz na to, aby respondenti věděli, že jejich informace nebudou nikde šířeny ani zveřejňovány a rozhovory jsou zcela anonymní. Také jsem se každého zeptala, zda je v pořádku si rozhovor nahrát, abych měla možnost si rozhovor ještě znovu projít a lépe analyzovat jednotlivé odpovědi. Pokud respondent souhlasil, znovu byl ujištěn, že informace budou dostupné jenom mně a nahrávka bude smazána po obhájení bakalářské práce. Během jednotlivých rozhovorů jsem se snažila respondentům dát najevo, že jejich odpovědi mě zajímají, nijak je nesoudím a nehodnotím a mohou mi říct co si opravdu myslí.

Práce je psána z pohledu ženy a výzkum je také prováděn ženou a i přesto, že respondenti byli jistě upřímní a popisovali svou situaci pravdivě, je možné, že některé informace by se mohly lišit, pokud by byl výzkum prováděn mužem. Zároveň i můj osobní pohled ženy může mít vliv na styl, jakým je práce koncipovaná a přes moji veškerou snahu o objektivitu by pohled muže byl pravděpodobně schopen poskytnout zase jiný styl zpracování tématu mužství a maskulinity.

Průběh výzkumu

Rozhovory probíhaly v lednu a únoru 2024, celkem se jednalo o 13 rozhovorů. Respondenti byli kontaktováni buď osobně nebo online. Rozhovory se konaly většinou online, některé osobně. Pokud šlo o online rozhovor, byl uskutečněn skrze platformu Teams nebo Messenger. Osobní rozhovory probíhaly většinou v kavárně, jeden probíhal u mne doma. Každého z respondentů jsem se snažila nějakým způsobem odměnit za to, že se účastnil mého výzkumu. U některých to bylo zaplacení kávy, opěťování rozhovoru, zakoupení nějakého jídla, které mají rádi. Některým jsem upekla něco sladkého. Co se týče rozhovorů samotných, všichni respondenti byli velice otevření a ochotní zodpovídat moje otázky. Rozhovor většinou trval 40–100 minut. Nestalo se ani to, že by někdo z respondentů odmítl odpovědět na nějakou otázku. Při jednom rozhovoru došlo k technickým problémům a polovina se vůbec nenahrála, naštěstí jsem tento fakt zjistila

hned po rozhovoru a byla jsem schopná sepsat si odpovědi, které mi utkvěly v paměti na papír. U dalšího rozhovoru byly technické problémy na straně respondenta, které však žádným způsobem neovlivnily ani nahrávku ani průběh rozhovoru. Při dalším z rozhovorů došlo k vyrušení třetí osobou z mé strany, ale okamžitě jsem se přemístila na jiné místo a vzala si sluchátka, ujistila respondenta o zachování jeho anonymity. Během rozhovorů mi někteří respondenti zmiňovali, že by uvítali, kdyby šlo spíše o korespondenční rozhovor, aby měli více času (i časový rozestup pár dnů) přemýšlet nad svojí odpovědí. Některé otázky pro ně byly náročné z toho důvodu, že nad nimi mnohdy nikdy dříve nepřemýšleli, samozřejmě jsem jim vždy dala prostor a čas na přemýšlení a když si nebyli jistí, položila jsem jim například nějakou doplňující otázku nebo se je snažila nějakým způsobem navést. Jeden respondent zmínil, že pro něho by bylo nápomocné, kdyby šlo o skupinový rozhovor a on mohl slyšet odpovědi ostatních a posléze dojít k jeho vlastní odpovědi na základě odpovědí ostatních. Po dokončení sběru dat jsem každý rozhovor přepsala slovo od slova, aby bylo možné je dále okódotovat a analyzovat. Přepisy rozhovorů jsem poté kódovala v programu MAXQDA2020. Jednotlivé kódy byly spojené s konkrétními tematickými okruhy scénáře rozhovorů, data jsem tedy podrobila tematické analýze. Tyto tematické okruhy jsou podrobně rozpracovány v následné analýze.

PRAKTICKÁ ČÁST

Charakteristika výzkumného vzorku

Výzkumný vzorek se skládal ze 13 respondentů, z nichž 9 v současné době studuje na vysoké škole (7 bakalářské studium, 2 magisterské) a zbylí 4 momentálně pracují na plný úvazek. Co se týče sexuální orientace respondentů, nebyli na ni dotazováni, a to čistě proto, že se jedná o osobní a citlivou informaci, avšak 2 z respondentů sami uvedli, že mají jinou než heterosexuální orientaci.

Analýza dat

Společenské předsudky a jejich vliv na mladé muže

Společenské předsudky byly společně se společenským očekáváním největší částí mého výzkumu a největší částí rozhovorů s jednotlivými respondenty. Každý respondent se s nějakými předsudky setkal a byl jimi do jisté míry ovlivněn, ať už vědomě či skrytě. Nejčastěji zmiňovaným předsudkem byla emoční zdrženlivost mužů, tedy že muži nepláčou, jsou silní a problémy si řeší většinou sami v sobě. „Když má chlap nějaký problém, tak dost často ti řeknou seš přeci chlap, tak se s tím nějak vyrovnej, pochlap se prostě, zatni zuby a jdeš dál.“ (respondent 21 let) S tím, že muži nepláčou všichni respondenti nesouhlasili, někteří však zmiňovali, že právě kvůli tomuto stereotypu cítí tlak projevovat své emoce méně a pokud se potýkají s něčím, co je trápí, je pro ně těžké obrátit se na druhé. „Když má muž nějaké psychické problémy, tak ti prostě řeknou jo seš muž, pochlap se. Nejsi přeci holka, nebudeš brečet kvůli tomu. Nebo máš nějaký problém, tak ti řeknou dej si panáka, to se vyřeší.“ (respondent 25 let) Všichni respondenti mi sdělili, že oni sami brečí a že všichni muži brečí a brečet by měli. „Třeba to, že muži nepláčou je za mě blbost, protože podle mě největší mentální síla, kterou můžeš vykázat je, že se nebojíš brečet a že sám sebe necháš brečet.“ (respondent 22 let) Někteří respondenti zmínili, že se často na muže nahlíží jako na sexuchtivé a racionální, přitom i oni touží po náklonnosti a emoční podpoře či komplimentech. „Občas se mi to děje i z tohoto důvodu, jakože to bude vypadat blbě, když teďka přijdu, obejmou ho (kamaráda, někoho mužského pohlaví), když brečí, protože prostě jsem asi kluk, že jo. Na muže se dívá společnost jako přirozeně na asi možná toho silnějšího jedince, což jako není úplně podle mě šťastný. [...] Přijde mi, že se přirozeně kouká na to, že ten muž by měl být takový ten pevnější a v tomhle tom jako větší jistota.“ (respondent 21 let)

Spolu s emoční zdrženlivostí mladí muži vnímají předsudky, týkající se mužského chování a obecně toho, co je pro muže „typické“ ze strany společnosti. Jedná se zejména o to, že muž je viděn jako hlava rodiny, jako někdo, kdo je finančně zajištěný a kdo umí zajistit i svoji rodinu. Tyto výroky mi sdělili všichni respondenti. Společně se schopností opravovat věci a schopnosti manuální zručnosti, kterou zmínila také skoro většina. „Muž umí opravit věci, umí pracovat rukama, je schopný se postarat o domácnost.“ (respondent 25 let) Dále také respondenti popisují že muž je viděn jako ten, co koná, ten, co je aktivní a schopný něco zařídit. Starší respondenti, okolo 25 let zmiňovali, že dříve nahlíželi na domácí práce jako na z větší části čistě ženské (vaření, praní prádla atd.) ale v současné době na to už tímto způsobem nenahlíží a zastávají rovné rozdělení rolí a domácích prací mezi nimi a jejich (budoucími či současnými) partnerkami či partnery.

Mladí muži jsou si vědomí i předsudků, které se týkají jejich vzhledu a sebe prezentace. „Často mám pocit, že bych něco neměl dělat, protože jsem muž. U mě je to hlavně to oblékání a celková úprava zevnějšku.“ (respondent 23 let) V mém vzorku byli 3 respondenti, kteří měli nebo mají delší vlasy (po uši, nad ramena, jeden lehce pod ramena) a všichni si vyslechli, že delší vlasy mají ženy, že by se měli ostříhat, a dokonce mi sdělili, že párkrát byli osloveni jako ženy. Dva respondenti mi sdělili, že se kvůli těmto předsudkům v minulosti nechali ostříhat. „Šel jsem chodbou ve škole a nějakí studenti na mě z ničeho nic začali pokřikovat „ostříhej se, vypadáš jak holka.“ (respondent 21 let) „Jednou jsem se ostříhal vlastně nakrátko, protože mě spolužáci otravovali s tím, že s dlouhými vlasy vypadám jako holka.“ (respondent 23 let) Mnohokrát také od respondentů zaznělo, že je mrzí, že pro ženy je ze strany společnosti normální a očekávatelné, že o sebe pečují a když to dělá muž, hned je to vnímané jako že není normální nebo že je gay. Dále také, že společnost neřeší, když si ženy vezmou maskulinní oblečení, ale u mužů je odsuzované, pokud nosí femininní oblečení (růžové oblečení, sukňe, výrazně barevné oblečení atd.). „Chlap, který nosí růžovou nebo prostě nějaké křiklavé nebo upnuté oblečení a podobně, tak na to společnost nahlíží tak, že to přece nosí jako holky, že jo anebo rovnou prohlásí, že je gay.“ (respondent 27 let)

Respondentů jsem se přímo ptala na vliv společenských předsudků. Někteří mi sdělili, že na sobě vliv pociťují a někteří že ne, ale později se i z jejich výpovědí ukázalo, že do jisté míry byli nějakým způsobem ovlivněni tím, co si o nich okolí myslí nebo co je ve společnosti akceptovatelné a „normální“. Co se týče vlivu předsudků a emoční zdrženlivosti, v této oblasti je vliv předsudků na respondenty nejsilnější. Jeden

respondent mi sdělil svoji zkušenost ohledně vyhledání odborné pomoci pro své mentální zdraví „Já jsem nad tím hodně přemýšlel, jestli tam půjdu, dokud jsem nezačal mít nějaké psychické problémy které už se ukazovaly fyzicky, tak bych tam prostě nešel. [Dopad na fyzickou stránku] to je věc, která mě dohnala k tomu, že to fakt jako musím řešit. A že nejsem schopný si to vyřešit sám, protože chlap si to všechno přece vyřeší sám, že jo. Prostě silný chlap jako reálně nepotřebuje nějakou pomoc, všechno si vyřeší sám. Není to tak prostě, není to tak.“ (respondent 27 let) Další respondent mi pak sdělil, že kvůli stereotypu, že muži jsou spíše technicky zaměřeni a ženy zase humanitně, se rozhodl studovat technický obor. „To byla jako jedna z chyb, co jsem udělal, že jsem se bál, že moje sociální inteligence nebo že ty humanitnější obory jsou víc jako pro ženy a že jako muž bych měl jít tím technickým směrem.“ (respondent 26 let)

Respondenti s neheterosexuální orientací se setkávají s předsudky spojenými právě s jejich orientací nebo jejich sebe prezentací. Zajímavé je, že oba dva respondenti (kteří mi o své orientaci řekli) mi sdělili, že jejich rodina a okolí o jejich sexuální orientaci ví a přijímá je, avšak častokrát se setkávají s negativními komentáři ze stran jejich otců, a to se týče právě například stylu, jakým se oblékají či prezentují. A také od okolí, pokud jsou oblečení jinak, než je “typické” pro muže (a to nemusí nutně jít o typicky dámské oblečení, například jen o barevnější nebo upnutější oblečení). Komfortněji se respondenti cítí, když jsou ve větším městě, kde je více lidí a lidi jsou tam více akceptující (nebo také nevnímající si) než v porovnání s malým městem nebo vesnicí, kde jsou lidé poměrně konzervativní a mají tendence ostatní nějakým způsobem hodnotit, zároveň méně přichází do kontaktu s lidmi, kteří mají jinou než heterosexuální orientaci a je to pro ně stále něco “nenormálního”.

V souvislosti se sexuální orientací mi jeden respondent sdělil, že ho mrzí to, že společnost je heteronormativně nastavená – automaticky bere muže jako heterosexuálního a předpokládá, že jsou muži romanticky a sexuálně přitahováni (pouze) ženami. „Mrzí mě, že lidé pak mají právě ten předsudek a předpokládají, že seš muž, že právě, že máš prostě i takhle jako daný partnerství (s ženami). Dříve jsem ani moc neindikoval, že jsem jako jinej, tak to nikoho ani nenapadlo.“ (respondent 21 let)

Obecně většinou respondenti společenské předsudky vnímají a jsou si vědomi jejich vlivu, ale zároveň se snaží je nějakým způsobem překonat a chovat se podle svého úsudku. „Já na ty věci nahlížím, že když je prostě chci dělat, tak je budu dělat.“ (respondent 23 let) „Já se většinou snažím, aby tyhle věci vycházely ze mě, a ne prostě

z venku, že jo. Takže prostě když jdu do posilovny, tak tam jdu pro sebe, a ne protože támhle mi někdo jako říká jo, ty jsi hubený. Když někdo má potřebu tohle říct, tak jako proč já bych potřeboval nějak odpovídat jeho úhlu pohledu.“ (respondent 23 let)

Společenské předsudky pochází od rodiny, zejména prarodičů, poté obecně od společnosti jako celku, tím, jakým způsobem je nastavená a poté od okolí (známého či neznámého) a sociálních sítí a ideálů, které portrétní.

Co se od mladých mužů očekává, jejich současná role a výzvy

Spolu se společenskými předsudky souvisí i společenské očekávání. Ať už je to přímo vyřčený výrok někoho z okolí nebo obecně nějaký stereotyp či uznávaná norma, jaký má mladý muž být, společenské očekávání hraje roli v životech mladých mužů a udává směr, kterým se vydávají. Nejsilnější typ očekávání společnosti je finanční zajištěnost muže a jeho schopnost zajistit a udržet svoji rodinu. Jeden z respondentů vydělává méně peněz než jeho manželka a sdělil mi, že si ho za to jeho okolí dobíralo. Dostávalo se mu negativních poznámek od rodiny a kamarádů a pro něho samého bylo těžké přijmout to, že nespĺňuje očekávání společnosti. „No tak samozřejmě, že to v člověku zanechalo například to, že prostě se snaží dělat všechno pro to, aby měl ten vyšší příjem, aby zajistil tu rodinu. A prostě když vidí, že ta žena má třeba vyšší příjem, byť když jsme dva, tak je to jedno, kolik kdo bere, ale když na to koukám jako z pohledu budoucí rodiny, tak jsem z toho docela frustrovaný, že vlastně já bych měl být ten, co má mít víc, já mám být ten, co zajistí tu rodinu. A to vlastně ještě ani to dítě nemáme a už jako neplním, to, co bych jako chlap plnit měl.“ (respondent 26 let) Většina z respondentů opakovaně zmiňovala finance a zajištění rodiny (nejen finančně) v budoucnosti. „Pocituji společenské očekávání právě ohledně práce, měl bych mít hodně dobře placenou práci na to, abych uživil sebe a vlastně i svoji partnerku. A vlastně do budoucna třeba kdyby bylo i nějaký dítě, že jo, tak prostě abych to všechno byl schopný uživit já jako muž.“ (respondent 27 let) Spolu s prací je od mladých mužů očekávaná také zručnost, zodpovědnost a aktivita (ať už jakákoliv). „Seš muž, takže musíš manuálně pracovat, měl bys být šikovný, měl by ses postarat o rodinu ty a dělat vlastně tady ty všechny jako části, co jsou ve společnosti akceptovatelný pro toho muže.“ (respondent 26 let) I přesto, že jsou zde citovaní starší respondenti, tato očekávání mi sdělovali i respondenti mladší. S tím, že samozřejmě na starší respondenty tento typ očekávání působí více, protože je to jejich momentální realita. Spolu s tímto typem očekávání mi respondenti zmiňovali i očekávání spojené s emoční

zdrženlivostí, která byl více rozebrána v části o společenských předsudcích. Mladí muži mají pocit, že se od nich očekává rozhodnost, schopnost řešit si problémy sami v sobě a obecně činnost, aktivita a schopnost něco zařídit.

Současné výzvy a role mladých mužů se velmi úzce odvíjí právě od společenských předsudků a očekávání. Mladí muži kvůli nim zanedbávají své mentální zdraví a až postupem času zjišťují, že je v pořádku obracet se na druhé nebo vyhledat odbornou pomoc. Někteří respondenti, kteří ještě studují cítí tlak na to, aby dostudovali a dokázali si najít dobře finančně ohodnocenou práci, což by vedlo k budoucí zajištěnosti jich a jejich rodiny. Zároveň se mladí muži snaží být zodpovědní a samostatní a nezáviset na druhých, což opět může vést k problémům jak s psychickým, tak fyzickým zdravím. „Když ten kluk vlastně chce něčeho dosáhnout, tak si to musí jako všechno vytvořit sám si myslím, že mu tolik lidí nepomůže.“ (respondent 23 let) Respondenti, kteří už pracují se musí vypořádat s finanční situací a náročností zajištění svého bydlení, zajištění své partnerky nebo partnera a v budoucnu zajištění rodiny a podobně. „Třeba teďka řešíme společný bydlení, tak vlastně já jsem ten, co by měl zařizovat ten byt, jako vůbec ho sehnat, sehnat na to prostě peníze a takový. A hlavně od té starší generace... prostě oni očekávají, že typický muž si má najít partnerku, mít s ní ideálně dítě a jako ideálně tvořit tu klasickou rodinu.“ (respondent 25 let) Vliv společenských předsudků a očekávání ovlivňují budoucí plány mladých mužů. Svoji budoucnost často plánují založenou okolo těchto očekávání a předsudků.

Co se týče mladých mužů a jejich vzhledu a sebe prezentace, i v tomto ohledu se mladí muži setkávají s výzvami. Jeden respondent mi sdělil, že si nechal propíchnout ucho a nosí náušnici a dostalo se mu poměrně dost negativních komentářů ze strany jeho otce a nemilých pohledů od okolí. „Otec říkal, že co to jako má znamenat a já na něho no, mamka má taky propíchnuté uši a on na to, že jako ona je ženská, že jo.“ (respondent 21 let) Někteří respondenti si rádi lakují nehty, ale dostává se jim také odsouzení, a to zejména od starší generace. „Myslím si, že kdyby kluci mohli nosit sukně, tak by to bylo úplně skvělý.“ (respondent 25 let) Dva respondenti (a nebyli to ti, co jsou otevřeně neheterosexuální) zmínili, že rádi nosí sukně. Jeden ji nosí i přesto, že se setkává s předsudky, nemilými pohledy a odsouzením a druhý ji nenosí, protože nechce být odsuzován.

Mužství, maskulinita a „být mužem“

Když se řekne muž, maskulinita nebo mužství, první, co se mladým mužům vybaví je právě nějaký stereotypní obraz svalnatého pohledného muže. Zjednodušeně – svaly, síla, sebevědomí. „Představil jsem si nějakého toho chlapa metr osmdesát pět, černé vlasy, poměrně statný a asi že je schopný postarat se o tu rodinu. Že z něj vyzařuje jako takový to, tak jsem schopný, kdyby bylo nejhůř, tak podržím ty lidi okolo sebe.“ (respondent 21 let) Respondenti jsou si vědomí toho, že normální muž tímto způsobem vždy nevypadá, ale síla společensky utvořeného stereotypu je silnější. Když by měli mladí muži sami definovat muže, aniž by nahlíželi na to, jak muže vnímá společnost, byl by popis velmi odlišný. „Mně to prostě přijde strašně umělý (nálepka muž, žena) a za druhý mi přijde, že je to něco, dle mého názoru, vytvořeného společností, tak se to prostě jako hrozně rychle mění.“ (respondent 22 let) „Nemám rád tady to jako kategorizování muž, žena.“ (respondent 26 let)

Mladí muži vnímají to, že některé aspekty maskulinity a společenské nastavení jsou pro ně pozitivními. Jde zejména o biologické předpoklady jako to, že jsou silnější a nemusí rodit děti, ale také například to, že díky patriarchálnímu nastavení společnosti mívají výhody v pracovní sféře – vyšší platové ohodnocení nebo větší šance být ve vedoucích, vyšších pozicích. „Zvýhodnění mužů ve společnosti prostě funguje jo. Prostě je to smutný, ale ještě pořád to tak je. Ještě pořád si myslím, že nedošlo k úplnému vyrovnání mezi muži a ženami ve společnosti, takže v tom je dá se říct moje výhoda. Jsem muž, prostě mám lepší výplatu, mám v téhle společnosti větší důležitost a lepší postavení. Nikdo mě neodkáže k plotně.“ (respondent 27 let) Naopak co vnímají mladí muži negativně jsou již zmíněná velká očekávání, předsudky a stereotypy. „Celkově mám pocit, že v otázkách, co je normální, je to dosti užší, co se týče jako mužů, než se týče žen.“ (respondent 22 let) „Kvůli těmhle stereotypům silného muže, který nebrečí, všechno si zpracuje sám, nic pro něj není problém, protože všechno zvládne, je pak samozřejmě problém, když mladý muž narazí na to, že něco nezvládne, něco sám nezpracuje nebo prostě není dostatečně silný. To je realita, na kterou časem každý muž narazí, že prostě přijde něco, co ho rozhodí a co jakoby tenhle obrázek nějaký jako dokonalosti muže prostě úplně rozbije. To si myslím, že je jedna z těch jako složitých pozic toho muže v dnešní době.“ (respondent 27 let) Často mi respondenti sdělovali, že vnímají to, že na muže je ve společnosti nahlíženo jako na agresory, kteří mají špatné úmysly. „Muži jsou

často zobrazování jako predátoři a když něco dělají, tak jsou pozorně sledování, jestli čirou náhodou nemají nějaký záporný záměr.“ (respondent 25 let)

Řekne-li se „být mužem“, větší polovina respondentů tuto okolnost vnímá čistě biologicky, zkrátka se jako muž narodili a vždy mužem byli. Druhá, menší polovina si výrok „být mužem“ spojuje i s nějakými sociálními a mentálními aspekty. Jedná se pro ně často o nějakou mentální dospělost a osamostatnění. Osamostatnění ve smyslu, že si mladý muž najde práci, začne si vydělávat vlastní peníze, odstěhuje se nebo si například pořídí auto a podobně. Dalo by se usuzovat, že i na tento aspekt mají vliv právě společenské předsudky a očekávání společnosti.

V teoretické části, kde jsem se zabývala rozdílem genderu a pohlaví, bylo rozebráno, jak se tyto dva pojmy liší a byl zmíněn fakt, že pro společnost může být v jistých momentech obtížné odpoutat se od sociálních rolí muže a ženy a povinností, očekávání z toho vyplývajících, což je myslím důležité zmínit právě z toho důvodu, že většina respondentů byla v tomto ohledu schopna vnímat rozdíl mezi pohlavím a genderem. V rámci některých odpovědí se respondenti zabývali spíše genderem a sociálním aspektem (sebe prezentace, oblékání, užívání sociálních sítí) ale v otázkách, kde se rozebíraly například výhody či nevýhody maskulinity se naopak měli tendenci zaměřovat na pohlaví a biologické aspekty. Co se týče teorie pohlavních rolí, kde je vykonávání role spojováno s biologickými prvky a odlišnostmi muže a ženy, a ne se strukturou definovanou sociálními vztahy (což může vést k redukci genderu na dvě homogenní kategorie, může zastírat rozdíly mezi genderem a pohlavím a zveličovat rozdíly mezi muži a ženami). U respondentů jsem si všimla, že někdy nevědomky vycházejí na základě myšlenek, které představuje právě teorie pohlavních rolí. Opět záleželo na konkrétním tématu, o kterém zrovna povídali, ale nejvýraznější to bylo právě ve spojení s negativními a pozitivními aspekty mužství a při popisu definice muže. Dalo by se říci, že mladí muži a muži obecně nejsou trvale ovlivněni nebo oddáni nějakému jednomu vzoru maskulinity, ale spíše si vybírají, jak se v jaké situaci budou chovat na základě společností daného a konstruovaného setu mužského chování, jak to popisuje Connell ((1995) 2005). Zároveň však někteří z respondentů vnímají, že muži mohou mít různé identity v průběhu jejich života, které se postupně proměňují. „Myslím si, že se mění to, jak to vidí muž v průběhu jako dospívání, nebo kluk v průběhu dospívání. Vlastně žejo vystuduje, jde někam pracovat, tak vlastně se dostane do takový tý dospělý společnosti a začne tam vídat nějaký známky toho mužství a tý maskulinity a začne on vnímat nějakou změnu. Nemyslím si,

že se to mění jakoby ve společnosti, ale mění se to u každého člověka podle toho, v jaké společnosti se pohybuje a jak velkým, jak rychlým tempem vlastně dospívá.” (respondent 25 let)

Vliv rodiny a výchovy na mladé muže a jejich maskulinitu

Rodina jakožto socializační činitel rozhodně ovlivňuje smýšlení nás všech. Respondenti byli dotazováni na to, zda mají pocit, že rodina nějakým způsobem ovlivnila to, jak smýšlejí nad tím, co je maskulinní a co je femininní a obecně nad tím, jak vnímají tematiku genderu. Respondenti také popisovali, jak to fungovalo a funguje u nich doma, co se týče rozdělení rolí a domácích prací. Většina z nich popisuje tradiční nastavení, kde se matka stará o děti, domácnost a úklid a otec zajišťuje finance, údržbu a fyzicky náročnější práci okolo domu. I toto rodinné nastavení a dělba rolí určitým způsobem ovlivňuje smýšlení mladých mužů. „Já si myslím, že tím, že jsem to od mala takhle viděl, takže kvůli tomu právě člověk má jako ten dojem, že to je nějakým způsobem jako obecně rozdělený a že prostě holky uklízejí, vaří a chlapi dělají nějaký jako údržbářský práce a nějaký těžký práce, když je potřeba něco a tak. Tohle rozdělení rolí u nás si myslím jako panovalo a já jsem si ho určitě přenesl do pozdějšího života.“ (respondent 27let)

Později však mladí muži sami přichází na to, jak by sami jednou chtěli, aby vypadala jejich rodina – představují si rovné rozdělení rolí mezi partnery.

Někteří z respondentů, kteří mají sestru, vnímají rozdíl ve výchově právě na základě toho, že oni jsou muži a jejich sestry jsou ženy. Zejména co se týče aktivit, které rodiče s dětmi vykonávají. Častokrát jsou ženy učeny a vedeny k aktivitám jako je vaření, uklízení a šití a muži naopak k aktivitám jako jsou drobné opravy, práce spíše venku než doma a častěji jsou také vedeni ke sportu. V rodinném kruhu také občas dochází k předsudkům a stereotypní výchově. „Často se říkalo, ještě jako když jsem byl malý kluk, že tady ty určitý věci mají dělat kluci, tyhle věci zase kluci nedělají.“ (respondent 25 let) Jedná se častokrát právě o to, že muž má být schopný postarat se o rodinu, má umět něco opravit anebo že má být silný. „Doma nebylo jako akceptovatelný, že bych mohl jevit nějaký emoce, prostě seš chlap a musíš to zvládnout za každých okolností a buď to to dát, co tě nezabije, to tě posílí a když to nedáš, tak seš slabej.“ (respondent 26 let) Jedná se o předsudky ze strany rodičů, ale ještě výraznější jsou předsudky a očekávání ze stran prarodičů.

Vliv sociálních sítí na mladé muže a jejich maskulinitu

V současném moderním světě, založeném na technologii je jasné, že i sociální sítě a jejich obsah nějakým způsobem tvarují mladé osoby. Mezinárodní média silně šíří genderové významy prostřednictvím sociálních sítí (zábavy, reklamy a zpráv), o čemž bylo dříve zmíněno v rámci světového genderového řádu, jeho globálního aspektu a vlivu. [Connell (1995) 2005] Na sociálních sítích se vyskytují společenské předsudky a stereotypy, které jsou popsány výše, ale také se naopak na sociálních sítích objevuje obsah, díky kterému se lidé vzdělávají a jsou schopni se nějakým způsobem kriticky zamýšlet nad fungováním světa a společnosti. Díky sociálním sítím a médiím se dostávají do kontaktu různé společnosti a kultury a jejich genderové řády a zároveň se díky nim vytváří i nové genderové vztahy. Toho si můžeme všimnout ve výpovědi jednoho z respondentů, který popisuje, jak se díky sociálním sítím proměnilo jeho vnímání společenských rolí mužů a žen. „Má to na mě nějaký vliv. Právě i z toho pohledu, že mi to rozšiřuje ten obzor a v podstatě jakoby pomáhá vyrovnávat ty předsudky a stereotypy, které člověk třeba v sobě má.“ (respondent 27 let) Jeden z respondentů uvedl, že díky sociálním sítím se seznámil s LGBTQ+ tematikou a byl schopný porozumět lidem, kteří dříve byli označováni za „nenormální“. „Asi bych nebyl tak otevřený vůči všemu, nebýt sociálních sítí, protože tě vlastně se všemi spojují. Já najednou prostě vím o lidech například někde v Kalifornii, který takový život prostě žijí a jsou třeba nebinární, a i takový lidi sleduju a prostě už to není konverzace o konceptu, ale je to konverze o konkrétních lidech, který konkrétně jako vidíš a poznáváš. (respondent 22 let)

Respondenti jsou si vědomi jak negativních, tak pozitivních vlivů sociálních sítí, které nemusí nutně vždy souviset s tím, že jsou muži. Většina respondentů si však myslí, že sociální sítě ovlivňují jinak ženy než muže. Uvažují v tomto smyslu stereotypně vůči ženám, alespoň v tom smyslu, že ženy si podle nich více připouští a více řeší ideál krásy, který sociální sítě prezentují. „Možná kluci to berou s větší rezervou ty sociální sítě, nenechávají se jimi tak ovlivnit jako holky.“ (respondent 25 let) „Zatím jsem nepotkal nebo zatím jsem se nebavil s žádným mužem, nebo jsem neviděl ani žádného muže, který by byl jako psychicky v háji z toho, nebo že by se trápil tím, že nevypadá tak dobře jako někdo, koho viděl támhle na sociálních sítích. Ale to je podle mě jako tím, to se zase opět dostáváme ke stereotypům. Přijde mi, že ve společnosti je jako normálnější, že se o svůj vzhled stará žena a u muže je tohle takové stále odsuzované.“ (respondent 22 let) To, že sociální sítě ovlivňují ženy ve větší míře je zajímavý poznatek, avšak sami respondenti

mi dávali příklady toho, že je osobně také do jisté míry sociální sítě ovlivňují, co se týče například stylu oblékání nebo sebe prezentace. „Sociální sítě ovlivnily například můj styl oblékání nebo asi určily, jakým stylem jsem se vydal, když jsem si řekl, že ten styl nějak usměrním.“ (respondent 22 let) Respondenti se občas porovnávají s ostatními na sociálních sítích. „Určitě jsem se porovnával z toho pohledu a říkal jsem si, že chci být třeba taky takhle namakaný, svalnatý. A třeba jsem si hlídal jídelníček, že jsem míň jedl. Nechci říkat, že jsem byl pomalu jako anorektikem, ale jako nejedl jsem potom moc. [...] Pak jsem si začal říkat, že ale to nemůžu jíst, to přiberu. Musím být třeba jen na vodě a tak dále.“ (respondent 21 let)

Maskulinní osobnostní rysy a chování

Zde si dovolím podotknout, že někteří respondenti mi řekli, že sami nerozlišují maskulinní osobnostní rysy nebo chování, spíše popisují to, co si myslí, že je obecně vnímáno společností. Nejčastější odpovědi byla bohužel agresivita, síla a hlasitost. Pro respondenty bylo jednodušší jmenovat negativní aspekty, ale neznamená to, že vnímají maskulinitu nebo mužství negativně, i když dva z respondentů mi sdělili, že je pro ně maskulinita spíše negativní, právě proto, že je stereotypně spojovaná například s již zmíněnou agresí. Další jmenované negativní rysy byly tvrdohlavost, arogance a egoismus. Nejčastěji zmiňovanými pozitivními rysy byly asertivita, oddanost, galantnost, rozhodnost, fair play, odvaha a zodpovědnost.

V teoretické části byly uvedeny 4 hlavní strategie užívané k definici a uvažování o mužství a maskulinitě, které popisuje Connell ((1995) 2005) ve své literatuře. U některých z respondentů byly definice patrnější než u jiných, každopádně bylo možné si všimnout, že nejvíce se objevovala normativní a esencialistická definice muže a maskulinity, tedy převážně definování toho, čím by muž měl (podle společnosti) být anebo jmenování určitých vlastností, které by muže a maskulinitu definovali. Zaměříme-li se na typy maskulinit, které respondenti představují (dle Connell je hegemonní maskulinita konstruována ve vztahu ke čtyřem specifickým nehegemonním maskulinitám, jsou to: komplicitní maskulinita, podřízené maskulinita, marginalizované maskulinita, protestní maskulinita), je těžké respondenty škatulkovat na základě jednoho rozhovoru a několika málo výpovědí, avšak u některých respondentů byl jistý typ maskulinit patrnější než u jiných. Dovolím si tvrdit, že někteří představují komplicitní typ maskulinity. Sami nemají hegemonní rysy nebo je nepodporují, ale zároveň jsou jim do

jisté míry konformní a jsou si vědomí výhod, které jim genderová nerovnost přináší. Zde si dovolím uvést příklad na respondentovi, který byl dotázán ohledně jeho současné situace jako muže. „Asi jsem spokojenej tak, jak to je. [...] Myslím, že mám lepší šance jako muž se třeba dostat do nějaký vedoucí pozice, což jako neříkám, že to je úplně dobře, ale je to je to vlastně v tuhle chvíli tak, že jako mám prostě lepší předpoklady, když se dostanu do zaměstnání nebo když nějaký hledám.“ (respondent 23 let)

Někteří respondenti však naopak proti hegemonní maskulinitě vystupují, snaží se nepodléhat genderování a genderovým rolím a vzdělávat se v tematice genderu a společenských nerovností. Vystupují proti hegemonní maskulinitě například i stylem, kterým se prezentují. Což dobře ilustruje respondent svou výpovědí, která se týká stylu oblékání a prezentace, respondent se staví proti stereotypům a (jeho slovy) rád provokuje ostatní. „Lidi, co mě neznají na mě můžou nahlížet divně, popravdě někdy si to i užívám, že prostě na mě koukají jako „co to sakra je“ a popravdě ti mi můžou být jinak úplně ukradený.“ (respondent 22 let) Bohužel bylo možné si všimnout i podřízeného typu maskulinit, který byl patrný u respondentů s jinou než heterosexuální orientací. Tito respondenti se setkávají s nevhodnými poznámkami a pohledy jak od svého blízkého, tak i vzdáleného okolí.

Toxická maskulinita

Naprostá většina respondentů si je vědoma pojmu toxické maskulinity a co tento pojem znamená. Nejlépe ilustrována je toxická maskulinita v této výpovědi: „Typy chování, kde není uznávaná rovnocennost mužů a žen, takový ten jako mužský šovinismus. [...] Zároveň nějaká určitá povýšenost, nejenom třeba právě nad ženami, ale třeba i nad nějakými jinými muži, kteří jsou něčím „podřadný“. Třeba výškou, stavbou těla, prostě čímkoliv. Třeba v rámci teda nějakého snižování právě můžu s jinou orientací si myslím a tak dále.“ (respondent 27 let)

Naprostá většina respondentů k toxické maskulinitě jmenovala konkrétní osobu, která toxickou maskulinitu představuje a prosazuje – Andrew Tate. Tate je bývalý americko-britský kickboxer, ke kterému se váže spousta kauz. Nejdůležitější je asi zmínit to, že právě on prosazuje určitý styl smýšlení a styl života, který staví muže do vyšší pozice než ženy (a určité muže) a to nejen ve formě nějaké nerovnosti například v rozdělení domácích prací, platových podmínek, ale do té míry, kde dochází k porušování základních

lidských práv a potřeb. Andrew i spolu se svým bratrem byli dokonce zadrženi policií, a to z důvodu sexuální agrese a podezření na obchodování s lidmi.¹⁴ Dovolím si zde vložit další citaci, konkrétně jak se jeden z respondentů vyjádřil k Andrew Tateovi. „Podle něj by muž měl být takovej, muž nesmí brečet a tak dále. „Já mám 20 aut, co máš ty? Ha, seš nula. Já nejsem nula, já mám prostě tady harem žen a tohleto a támhleto. A jestli chceš být jako já, tak si tady zaplat' tyhle ty peníze.“ [odkazuje na Tateův byznys, ve kterém prodává své myšlenky a životní styl] Jsou to prostě přesně tadyty „muž nesmí brečet, muž musí prostě být schopnej, muž musí ovládat ženy.“ Jako reálně tímhle způsobem on si vydělává na živobytí, že teďka nedělá nic jiného, než že prodává tyhle typy masterclass v tom, jak být alfa samec. Což oni tomu říkají, že jsou alfa samci...“ (respondent 22 let) Zde si můžeme všimnout pojmu alpha, který byl již rozebrán v podkapitole teoretické části práce o sociálních sítích. Pojmem alpha se označují někteří muži nebo tímto pojmem označují jiné muže v odkazu na jejich (fyzickou či mentální) sílu, vůdčí schopnosti nebo nadřazenost. I přesto, že některé definice pojmu se zdají neškodné a pouze inspirační, jde velice často o extrémní chování či osobnostní rysy, které by se daly označit právě jako toxicky maskulinní. Pojmy alpha, sigma nebo beta (či simp) užívali i někteří další respondenti ve spojení s toxickou maskulinitou nebo sociálními sítěmi. Je tedy patrné, že kultura stojící za těmito pojmy je široce rozšířená v rámci sociálních sítí a v rámci sociálního kruhu těchto, i jiných, mladých mužů. Sami respondenti však mají pocit, že jsou si vědomi toxicity těchto pojmů a jejich definicí a neberou je vážně. Obávají se však, že by se pojmy mohly stát inspirací pro mladší generaci a ovlivnit jejich smýšlení a chování.

Dalo by se říci, že opakem toxické maskulinity je maskulinita inkluzivní, které je věnována jedna podkapitola v teoretické části práce. Většina z respondentů projevuje znaky inkluzivní maskulinity, což poukazuje na fakt, o kterém píše Anderson (2009). Muži (hlavně mladí muži) stále více přejímají praktiky či vzorce, které se vyznačují akceptováním rozmanitých, odlišných maskulinit, což umožňuje to, že se objevují nové významy mužství a maskulinity a také větší variabilita akcí a chování, které se dají označit jako maskulinní. Tato inkluzivita je součástí procesu začleňování nových způsobů

¹⁴Více informací ke kauze Andrew Tatea <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-influencer-tate-byl-v-rumunsku-zadrzen-byl-na-nej-vydan-britsky-zatykac-247586> nebo také <https://www.respekt.cz/informacni-servis/influencer-tate-ucil-muze-jak-zeny-cvicit-jako-psy-a-vydelavat-na-nich>

chování a vyjadřování. Podle Andersona to naznačuje to, že dochází ke snižování sexismu a „erozi patriarchátu.“

Proměna společnosti a jejích nároků na mladé muže

Všechny informace, které vychází z výzkumu nejsou jen negativní. Respondenti popisovali, že ve společnosti dochází postupem času k proměně. Podle nich se nejvíce proměňuje rovnost mezi muži a ženami, objevují se snahy, jak se vypořádat s rozdíly v platových ohodnoceních a začíná se obecně méně řešit gender dané osoby. „To očekávání od mužů a od žen se začínají slučovat, jako že očekáváš něco od člověka.“ (respondent 22 let) K nejvíce změnám podle respondentů dochází s příchodem nových generací. „Ten stereotyp muže byl prostě opravdu jako stereotyp. Teď ten muž může být úplně cokoliv jo. Muž může být i žena jo. [...] A ten stereotyp muže a ženy se prolíná čím dál tím víc, že prostě už není něco takhle extrémně vyhraněného. Určitě to vnímání se bude lišit v rámci generací, ale myslím si, že v rámci těch úplně nových generací, tak to smýšlení je úplně jiné, než bylo dříve.“ (respondent 27 let) Co žádný respondent explicitně neuvedl, ale přijde mi, že je patrné z jejich výpovědí o změně společnosti je fakt, že se proměňuje vnímání pohlaví a genderu, a to v tom způsobu, že už se tolik nelpí na pohlaví a začíná se více akceptovat fakt, že gender nemusí vždy nutně vycházet z biologického pohlaví.

Zajímavý mi přišel výrok respondenta, který mi sdělil, že některá očekávání zanikají a vznikají nová, která ale nutně nemusí být negativní. „Dneska mladý moderní muž už si zvládne vyprat, dá si věci do pračky, vybere si správný program... a dřív to tak nebylo, protože dřív to dělala žena a muž to nemusel znát, protože to nebylo od něj čekáno, že to bude dělat. Mladý muž je v dnešní době schopný se o sebe postarat a nepotřebuje k tomu matku nebo partnerku.“ (respondent 22 let)

Co se týče respondentů samotných a jejich názorů a vnímání společenského nastavení, všichni podporují genderovou rovnost a jsou proti společenským předsudkům, zároveň však někteří stále nějaké předsudky mají. A to například ohledně žen a jejich schopností komunikovat a vycházet s dalšími ženami (někteří mají dojem, že spolu více vychází muž a muž nebo muž a žena než žena a žena) nebo také jisté stereotypy ohledně schopností žen být ve vedoucích pozicích. Pro některé (menšina) respondenty je obtížné pochopit osoby, které chtějí podstoupit nebo podstoupily změnu pohlaví. Nebo jak už bylo

zmíněno v podkapitole o sociálních sítích, kde někteří z respondentů uváděli, že dle jejich názoru si ženy více připouští a řeší ideály krásy.

Shrnutí

Zajímavým postřehem, který si odnáším z analýzy dat z rozhovorů s respondenty je fakt, že se mladí muži dostávají do konfliktu s tím, co od nich požaduje společnost nebo jejich okolí, protože si uvědomují, že tato očekávání jsou velice často založená na stereotypech a generalizacích, ale zároveň jsou tato očekávání a stereotypy tak silná, že je pro ně těžké rozlišit, do jaké míry je to, co sami chtějí a co si sami myslí právě ovlivněno společností a jejich okolím. Tedy respondenti sami nesouhlasí se stereotypy a jsou si vědomi často až nesplnitelných očekávání, které jsou na ně kladeny, avšak je pro ně těžké se vymanit z vlivu společnosti a najít si nějaký svůj vlastní směr a vlastní názor či definici například právě mužství a maskulinity. V rozhovorech mi bylo respondenty často sdělováno, že sami si nejsou jistí, jak nahlíží například na definici mužství, že spíše vnímají, jak je tento pojem definován společností. Nebo také že si nejsou jistí, do jaké míry jsou jejich budoucí plány založeny na jejich úsudku a na kolik jsou ovlivněny právě očekáváním jejich okolí a celkového nastavení společnosti. Mladí muži neradi škatulkují osoby do kategorií muž a žena, do rolí čistě ženských a mužských, ale zároveň vnímají, že je to tak ve společnosti stále nastaveno a jsou si vědomi, že jako muži jsou stále v některých ohledech zvýhodňováni. Naopak s tímto faktem souvisí to, že v jiných ohledech jako je například mentální (i fyzické) zdraví jsou naopak v nevýhodě.

Mladí muži tedy naráží na mnoho protichůdnosti, se kterými se musejí vypořádávat. Společnost od nich čeká, že budou dobří studenti, ale zároveň už by měli být samostatní, a to i po finanční stránce, což je skoro nemožné. Mladí muži v letech 20–27 let jsou většinou studenti nebo teprve začínají být ekonomicky činní. Většina bydlí u rodičů, někteří na kolejích, pár z nich shání nové bydlení. Mladí muži si procházejí velkými změnami, ukončují středoškolské studium, hlásí se na vysoké školy, odchází na kolej nebo byt, učí se sami hospodařit, hledají brigádu nebo zaměstnání. Do toho by ještě měli začít žít intimní život se svými partnerkami nebo partnery a věnovat čas jim. Ti, kteří nemají partnerky nebo partnery jsou osamělí a častokrát pod tlakem okolí už si konečně partnerku nebo partnera najít a začít se usazovat. Přidejme do toho ještě to, že sami se necítí jako ideální partneři nebo muži obecně a všude okolo (například i na sociálních sítích) vidí, jak jsou ostatní mladí muži úspěšní ať už po pracovní nebo fyzické stránce.

Najednou se objeví i pocity méněcennosti a problémy s vizáží. Když vezmeme v potaz všechny tyto strasti mladých mužů a společností prezentované způsoby, jakými by se “ideální” mladý muž měl s nimi vypořádat (emoční zdrženlivost a spoléhání se sám na sebe), nemůžeme se ani divit, že očekávání na ně kladená jsou vysoká. Tato vysoká očekávání s sebou mohou přinášet i vysoce negativní jevy, jako například vysokou sebevražednost mladých mužů a mužů obecně. Například v období mezi lety 2017–2021 tvořily sebevraždy 25,4 % úmrtí mladých mužů ve věku 20–24 let. Pro muže v letech 25–29 to bylo ve stejném období 25,2 %. Co se týče sebevražd obecně, v letech 2017–2021 tvořili muži 80,4 %.¹⁵ I proto je třeba se situaci mladých mužů nadále výzkumně věnovat.

ZÁVĚR

Sociální konstrukce maskulinity má zcela jistě dopad na mladé muže a jejich současné životy. Z výzkumu je na první pohled patrné, že ve společnosti jsou stále zaryté jisté stereotypy a předsudky, které ovlivňují to, jak se mladí muži cítí, prezentují a jak se chovají. Nejsilnější jsou předsudky spojené s emoční zdrženlivostí a mentálním zdravím, které je kvůli nim často podceňováno jak muži samými, tak společností. Od mladých mužů se očekává, že budou silní, zodpovědní a finančně zajistí sebe i svou rodinu. Všechna tato očekávání vyvíjí na mladé muže tlak a korigují, jakým směrem udávají své životy. Pozitiva jsou pro mladé muže na mužství většinou biologické faktory jako větší síla a fakt, že nemusí rodit děti. Do jisté míry i to, že je společnost stále dominována muži, což některým z nich zajišťuje vyšší postavení, pracovní uplatnění a ohodnocení. Negativa mužství vidí mladí muži právě ve všech předsudcích, stereotypech a očekáváních, které ve společnosti panují. Postupem času však můžeme pozorovat jistou proměnu v tom, jak je na mladé muže nahlíženo a co je od nich očekáváno, a to zejména s příchodem nových generací, které se pokouší stereotypy a předsudky odbourávat. S nadějí můžeme doufat že postupem času bude stereotypů a předsudků méně a méně a dojde k zahlazení rozdílů mezi jednotlivými gendery.

Přínos této práce vidím hlavně v tom, že umožňuje čtenářům zamyslet se nad problematikou dnešní společnosti a genderu a nahlédnout na téma z nového úhlu pohledu. Teoretická část práce shrnuje dosavadní poznatky o mužích, maskulinitě a genderu a představuje pojmy jako hegemonní maskulinita nebo inkluzivní maskulinita.

¹⁵ Údaje z ČSÚ, dostupné z https://www.czso.cz/csu/czso/sebevrazdy_zaj

Metodologická část seznamuje s výzkumem, který se pokouší načrtnout, s jakými společenskými předsudky a očekáváním se v dnešní době mladí muži setkávají a jakým způsobem jsou těmito předsudky ovlivňováni. Praktická část práce poté ukazuje, že je potřeba více dbát na mentální zdraví mužů a že by se měly překročit některé společenské předsudky a stereotypy, které stále ještě v této společnosti panují a ovlivňují nejen mladé muže.

Tato práce by mohla být přínosná pro všechny, kteří se zajímají o tematiku mužství a maskulinity, tematiku genderu nebo pro ty, kteří se rádi zabývají společností a jejími konstrukty. Dále by mohla být užitečná pro osoby, které se snaží lépe pochopit mladé muže a jejich situaci.

LITERATURA

- Anderson, E. 2009. *Inclusive Masculinity*. London: Routledge
- Anderson, E., M. McCormack. 2016. „Inclusive Masculinity Theory: overview, reflection and refinement.“ *Journal of Gender Studies* 27(5): 1–15, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09589236.2016.1245605>
- Badinter, E. 2005. *XY: O mužské identitě*. Praha-Litomyšl: Paseka.
- Barnes, E. 2020. „Gender and Gender Terms.“ in *Noûs* 54(3): 704–730. [online] [citováno 1. 11. 2023] [Dostupné z <https://philpapers.org/archive/BARGAG-6.pdf>]
- Bridges, T., C. J. Pascoe. 2014. „Hybrid Masculinities: New Directions in the Sociology of Men and Masculinities.“ *Sociology Compass*. 8(3): 246–258. [online] [citováno 24. 11. 2023] [Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/260911917_Hybrid_Masculinities_New_Directions_in_the_Sociology_of_Men_and_Masculinities]
- Cambridge Dictionary. *Alpha Male*. [online] [citováno 05. 03. 2024] [Dostupné z <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/alpha-male>]
- Cambridge Dictionary. *Beta Male*. [online] [citováno 05. 03. 2024] [Dostupné z <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/beta-male>]
- Connell, R. W. (1995) 2005. *Masculinities*. California: Polity Press.
- Connell, R. W., J. Hearn, M. Kimmel. 2005. *Handbook of Studies on Men and Masculinities*. California: Sage Publications.
- Cowan, R. S. 1989. *More work for mother: The Ironies of Household Technology from the Open Hearth to the Microwave*. London: Free Association Books.
- Český statistický úřad. 2023. *Sebevraždy*. [online] [citováno 11. 12. 2023] [Dostupné z https://www.czso.cz/csu/czso/sebevrazdy_zaj]
- Donaldson, M. 1993. „What Is Hegemonic Masculinity?“ *Theory and Society* 22(5): 643–657, <https://link.springer.com/article/10.1007/BF00993540>
- European Institute for Gender Equality. 2023. *Gender Equality Index*. [online] [citováno 20. 02. 2024] [Dostupné z <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2023>]
- European Institute for Gender Equality. 2016. *Gender norms*. [online] [citováno 08. 12. 2023] [Dostupné z https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1288?language_content_entity=en]

Fafejta, M. 2004. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. Věrovany: Nakladatelství Jan Piszkiwicz.

Frizzell, N. 2013. *Feature: How the Stonewall riots started the LGBT rights movement in the U.S.* [online] University of Kentucky. [citováno 11. 12. 2023] [Dostupné z <https://www.thepinknews.com/2013/06/28/feature-how-the-stonewall-riots-started-the-gay-rights-movement/>]

Frye, J. 2018. *From Politics to Policy: Turning the Corner on Sexual Harassment*. [online] Center for American Progress. [citováno 11. 12. 2023] [Dostupné z <https://www.americanprogress.org/article/politics-policy-turning-corner-sexual-harassment/>]

Jandourek, J. 2007. *Sociologický slovník*. Praha: Portál.

Kahudová, E. 2014. *Problematika mužských rolí v současné společnosti*. Liberec: Fakulta přírodovědně-humanitární a pedagogická, Technická univerzita v Liberci. Bakalářská práce.

Kaněčková, E. 2012. „Maskulinní identita jako důsledek a problém genderové výchovy.“ in *Konstrukce maskulinní identity v minulosti a současnosti: koncepty, metody, perspektivy*. (s. 276–285)

Kari, A. *Gender and Health*. [online] World Health Organization. [citováno 16.11. 2023]. [Dostupné z <https://www.who.int/health-topics/gender>]

Klimešová, V. 2012. *Genderové rozdíly*. Brno: Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita. Diplomová práce.

Knittel, M. 2023. *Idoly chlapců středoškoláků na Instagramu a jejich vliv na chování této skupiny*. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové. Bakalářská práce.

Lauder, S., F. Trojan. 2023. *Influencer Tate učil muže, jak ženy „cvičit jako psy“ a vydělávat na nich*. [online] [citováno 01. 04. 2024] [Dostupné z <https://www.respekt.cz/informacni-servis/influencer-tate-ucil-muze-jak-zeny-cvicit-jako-psy-a-vydelavat-na-nich>]

Merriam-Webster Dictionary. *Simp*. [online] [citováno 05. 03. 2024] [Dostupné z <https://www.merriam-webster.com/dictionary/simp>]

Messerschmidt, J. W. 2019. „The Saliency of “Hegemonic Masculinity.” Men and Masculinities 22(1): 85-9. [online] [citováno 12.12. 2023] [Dostupné z <https://journals.sagepub.com/home/jmm>]

Reix, J. 2023. *The Rise of the Sigma Male. A New Kind of Toxic Masculinity*. [online] [citováno 05. 03. 2024] [Dostupné z <https://www.vice.com/en/article/dy7bxq/sigma-male-toxic-masculinity>]

Seznam Zprávy. 2024. *Influencer Tate může být i s bratrem vydán do Británie, rozhodl soud*. [online] [citováno 01. 04. 2024] [Dostupné z <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-influencer-tate-byl-v-rumunsku-zadrzen-byl-na-nej-vydan-britsky-zatykac-247586>]

Švaříčková Slabáková, R., J. Kohoutová, R. Pavlíčková, J. Hutečka et al. 2012. *Konstrukce maskulinní identity v minulosti a současnosti: koncepty, metody, perspektivy*. Praha: NLN – Nakladatelství Lidové Noviny.

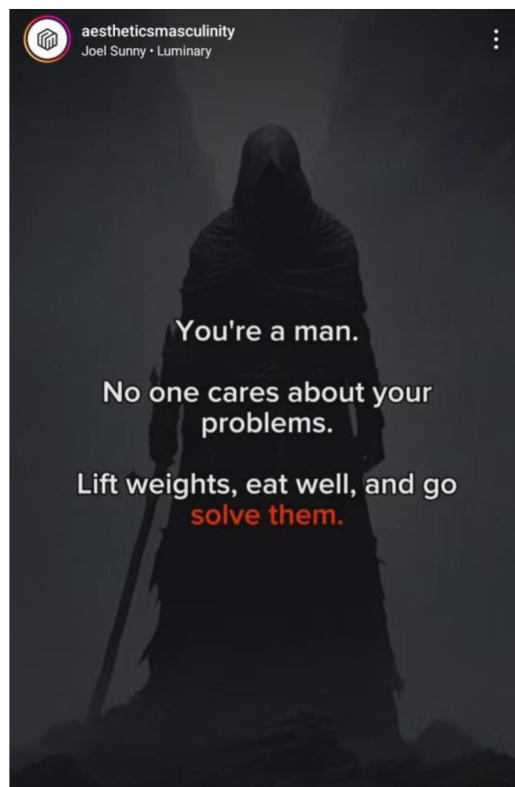
West, C. D. H. Zimmerman. 1987. „Doing Gender“ *Gender and Society*. 1(2): 125-151, <https://www.jstor.org/stable/189945>

PŘÍLOHY

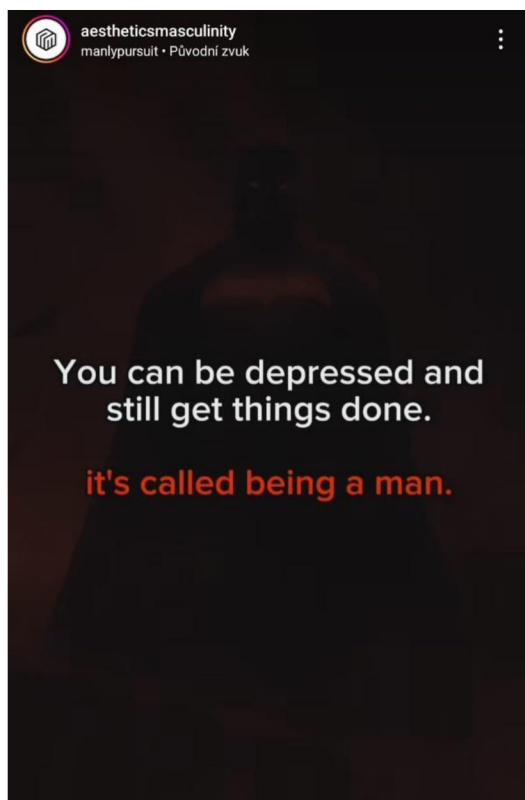
Příloha 1

Příloha 2

Příloha 3

Scénář rozhovorů – Sociální konstrukce maskulinity a její dopad na mladé muže

Představení:

Rozhovor a otázky, na které se tě budu ptát, se týkají maskulinity a mužství. Zabývám se tím ve své bakalářské práci, jejíž součástí bude analýza a vyhodnocení rozhovorů s mladými muži. Mým cílem je lépe pochopit muže a to, s jakými očekáváními od společnosti se potýkají. Rozhovor je rozdělen do 6 hlavních okruhů, týkajících se mužství obecně, současné situaci, společnosti a jejích předsudků a vlivu sociálních sítí. V krátkosti se tě zeptám taky na tvoji rodinu a na závěr se budeme bavit o tvých představách o budoucnosti.

Než začneme rozhovor:

Potřebovala bych se tě zeptat, jestli si náš rozhovor můžu nahrát. Je to jen pro mě, abych se pak mohla vrátit k tomu, o čem jsme se bavili. Nikdo jiný rozhovor neuslyší a nikde ho nebudu šířit. Budu si ho tak moct poslechnout znovu a vypsát si důležité informace. Až obhájím bakalářku, tak nahrávku smažu. Co se týče veškerých informací, které mi sdělíš – nebudu je nikomu říkat ani nikde sdílet. Jediné co, tak možná použiji nějakou tvou citaci, která ale bude anonymní, takže nikdo nebude vědět, co jsi mi řekl.

Úvodní otázka:

Můžeš se v krátkosti představit? Stačí mi, čemu se věnuješ (škola/ práce/volný čas) a kolik je ti let.

Okruhy otázek:

1. Rodina a výchova

- Jak to bylo nebo je u vás v rodině co se týče rozdělení rolí a rozdělení domácích prací? Co si myslíš o tradiční rodině (otec - živitel, matka - pečovatelka, rodina jen muž a žena ...)
- Máš sourozence? Pokud ano, lišila se nějak výchova tebe a tvého bratra/sestry? Jak?
- Máš pocit, že výchova tvých rodičů nějakým způsobem ovlivnila tvoje smýšlení o tom, co je mužské (popř. ženské)? Pokud ano, jak?

2. Současný stav

- Jaké je být mladým mužem v dnešní společnosti? Vidiš v tom spíš klady nebo záporny? Zkus mi je prosím popsat

- Setkáváš se s nějakými výzvami souvisejícími s tím, že jsi muž? Nebo je to pro tebe naopak pozitivní zkušenost?
- Je ve tvém životě něco, co neděláš nebo nemůžeš dělat, protože jsi muž? Co například?
 - Řekl bys obecně, že muži mají něco tzv. zakázané? (např. emoce, různé typy koníčků, oblečení)

3. Mužství – význam, představa, identita

- Co si osobně představuješ pod pojmem maskulinita/mužství? / Co pro tebe znamená být mužem? (spojuješ si nějakou událost či období ve svém v životě s tím, že se z tebe stal muž?)
- Jsou podle tebe nějaké maskulinní/mužské osobnostní rysy či chování? Jaké? Proč?
- Když se nad mužstvím nebo maskulinitou zamyslíš, jaké jsou její pozitivní aspekty a jaké jsou naopak negativní?
- Znáš pojem toxická maskulinita? Mohl bys přiblížit, jak si představuješ nějaké rysy toxické maskulinity?

4. Společnost a její předsudky

- Setkal ses někdy s nějakými společenskými předsudky, které se týkají mužů? Jak na tebe působily? (dříve otázka - něco dělá/nedělá protože je muž - zkusit navázat)
- Máš pocit, že tě nějakým způsobem ovlivnily? (tvoje chování, to, jak na sebe nahlížíš, jak uvažuješ o sobě nebo o svých blízkých, ...)
- Co si myslíš o větách jako „Muži nepláčou“ „Muž by měl živit rodinu“
- Jak si myslíš, že se mužství a maskulinita proměnili v poslední době? Napadl by tě nějaký příklad, na kterém bys to popsals?

5. Sociální sítě a jejich vliv

- Máš pocit, že tě nějakým způsobem ovlivňují sociální sítě?
Pokud ano, jak?
 - např. ohledně vzhledu, oblečení, produktů, zájmů atd.
- Sleduješ někoho, kdo je pro tebe vzorem? Nebo máš nějaký jiný vzor? V kom? Mohl bys mi o ní/něm říct více? Máš konkrétní důvod proč je tvým vzorem?
- Dalo by se podle tebe říct, že sociální sítě ovlivňují jinak kluky a holky? Pokud ano, v čem?

6. Budoucnost

- Jak si představuješ svoji budoucnost?
 - práce, rodina, volný čas atd.
- Když přemýšlíš nad svou budoucností, máš nějaký vzor, kterým se inspiruješ?
- Máš pocit, že bys v budoucnu měl dělat něco specifického proto, že jsi muž? Co by to mohlo být?
- Změnilo se podle tebe to, co dneska společnost od mužů očekává?

Závěrečné otázky

- Je něco, co bys chtěl ještě k tématu mužství říct?
- Chtěl bys ještě cokoliv doplnit nebo se na něco zeptat?

Závěr:

Pokud už nemáš žádné otázky či informace, které bys mi chtěl sdělit, můžeme rozhovor ukončit. Chtěla bych ti moc poděkovat za tvůj čas a ochotu odpovídat na moje otázky. Všechny odpovědi jsou velice důležité pro moji analýzu a osvětu tohoto tématu a neposledně také pro dopracování mé bakalářské práce.